

DIGITALNO DJETINJSTVO U HRVATSKOJ

Nacionalni rezultati međunarodnog istraživanja
EU Kids Online 2025.

Lana Ciboci Perša, Igor Kanižaj, Dunja Potočnik

IMPRESSUM

Autori izvješća:

Dr. sc. Lana Ciboci Perša

Dr. sc. Igor Kanižaj

Dr. sc. Dunja Potočnik

Koordinator provedbe istraživanja:

Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu,
Golikova 28, Zagreb

Provedba istraživanja:

Valicon

Vrijeme provedbe istraživanja:

Svibanj – lipanj 2025.

Kontakt:

Lana Ciboci Perša, nacionalna koordinatorica EU
Kids Online Hrvatska, lciboci@gmail.com

Način citiranja publikacije:

Ciboci Perša, L., Kanižaj, I., Potočnik, D. (2025).
*Digitalno djetinjstvo u Hrvatskoj – Nacionalni
rezultati međunarodnog istraživanja EU Kids
Online 2025.* Društvo za komunikacijsku i
medijsku kulturu.

**Sufinancirano sredstvima Agencije za
elektroničke medije**

UVOD

U dinamičnom i neprestano promjenjivom digitalnom okruženju, u kojem *online* prostor postaje sastavni dio dječje svakodnevice, istraživanja poput EU Kids Online imaju ključnu ulogu u razumijevanju njihovih iskustava, potreba i izazova. Današnja djeca odrastaju u hibridnom okruženju u kojem se granice između *online* i *offline* svijeta gotovo brišu, a digitalne platforme postaju prostor socijalizacije, učenja, kreativnosti i informiranja, ali i izloženosti brojnim rizicima. Upravo zato nužno je sustavno pratiti načine na koje djeca koriste internet, identificirati potencijalne rizike i prepoznati nove trendove koji oblikuju njihovo digitalno ponašanje. Razumijevanje tih procesa omogućuje kreiranje učinkovitih javnih politika, obrazovnih programa i preventivnih mjera koje će se temeljiti na dokazima.

U tom je kontekstu ključna uloga odraslih i šire zajednice u osiguravanju sigurnog i poticajnog digitalnog okruženja. Roditelji i skrbnici često imaju najveći utjecaj na razvoj sigurnosnih navika djece, dok vršnjaci mogu djelovati kao važan izvor podrške, ali i potencijalnih pritisaka u digitalnim interakcijama. Škole, kroz integraciju digitalnih kompetencija i promicanje medijske pismenosti, doprinose jačanju otpornosti djece na digitalne rizike, dok institucije i društvena zajednica imaju odgovornost stvarati okvire koji podržavaju dobrobit djece. Sustavni, empirijski utemeljen pristup ovim temama omogućava bolje razumijevanje kako se rizici mogu učinkovito ublažiti te kako digitalni svijet može postati prostor koji podupire njihovo zdravlje, razvoj i ukupnu dobrobit djece.

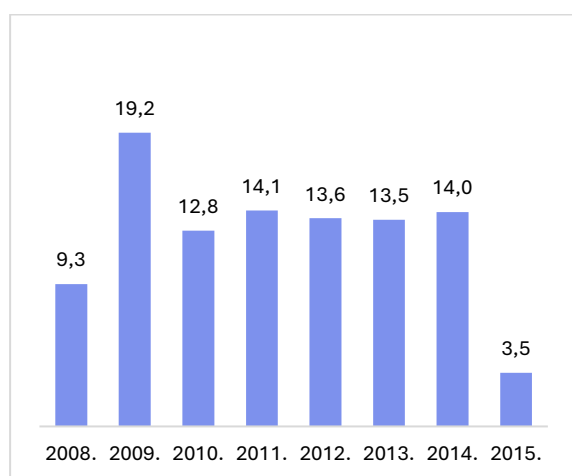
U sklopu projekta „Sigurnost djece na internetu“, provedenog u okviru međunarodne inicijative EU Kids Online, istraživačka agencija Valicon na nacionalnoj je razini tijekom svibnja i lipnja 2025. godine provela kvantitativno istraživanje u osnovnim i srednjim školama. Cilj istraživanja bio je utvrditi prednosti i rizike korištenja interneta među djecom, ispitati njihovu izloženost elektroničkom nasilju, kao i razinu upoznatosti s umjetnom inteligencijom. Posebna pozornost

posvećena je ulozi roditelja, nastavnika i šire okoline u edukaciji i zaštiti djece od internetskih opasnosti. Istraživanje je provedeno među učenicima u dobi od 10 do 16 godina primjenom CAPI metode, pri čemu su učenici osnovnih škola ispunjavali upitnik putem školskih računala ili tableta, a prema potrebi i uređaja koje je osigurala agencija Valicon. U srednjim školama učenici su anketu popunjavali na vlastitim pametnim telefonima, uz asistenciju supervizora koji su im pružali tehničku podršku i objašnjenja po potrebi.

Uzorak je oblikovan temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku o broju učenika u školskoj godini 2023./2024., uz planirano provođenje približno 1.000 anketa u 30 do 40 škola, odnosno 25 do 30 anketnih upitnika po školi. Pri konstrukciji poduzoraka za osnovne škole vodilo se računa o uravnoteženosti prema spolu, veličini naselja i regionalnoj pripadnosti, kako bi se obuhvatile moguće razlike u stavovima i ponašanjima djece iz različitih sredina. Sličan pristup primijenjen je i kod uzorka srednjoškolaca, uz dodatno uvažavanje tipa škole (državne, privatne ili vjerske), te njezina obrazovnog usmjerenja (gimnazije, umjetničke, tehničke ili obrtničke škole). Istraživanje je provedeno u 37 osnovnih i srednjih škola. Ukupno je prikupljeno 1.172 ispunjena upitnika, što osigurava čvrstu empirijsku osnovu za analizu i prikaz života djece u digitalnom okruženju.

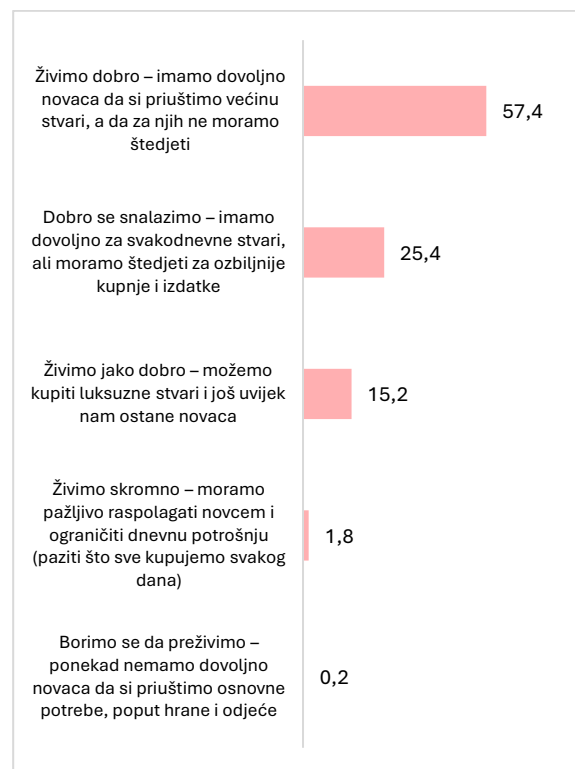
SOCIODEMOGRAFSKA OBILJEŽJA ISPITANIKA

Od ukupnog uzorka djece (N = 1.172), 48,3% je bilo djevojčica, 51,1% dječaka, a 1,6% ispitanika na pitanje o spolu izjasnilo se odgovorom „ostali“. Dobna distribucija obuhvaća djecu rođenu između 2008. i 2015., a pojedinačno je najviše 16-godišnjaka, dok su 10-godišnjaci u najmanjoj skupini (Grafikon 1).

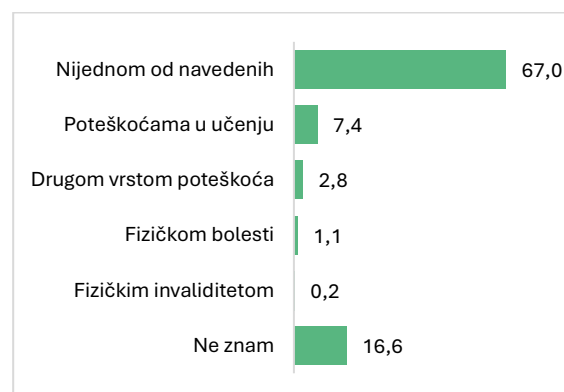
Grafikon 1. Dobna distribucija ispitanika - godina rođenja (%)

Samoprocijenjeni ekonomski status kućanstva (Grafikon 2) pokazuje kako 2% djece živi u situaciji izrazitog siromaštva, dok tek 15,2% njih procjenjuje kako žive luksuznim načinom života. Navedene podatke moramo imati na umu kada pristupamo kreiranju mjera javne politike te edukacijskih i preventivnih programa jer različiti socijalni status podrazumijeva i različite rizike s kojima se djeca susreću, što u konačnici utječe i na dobrobit i mentalno zdravlje mladih pojedinaca.

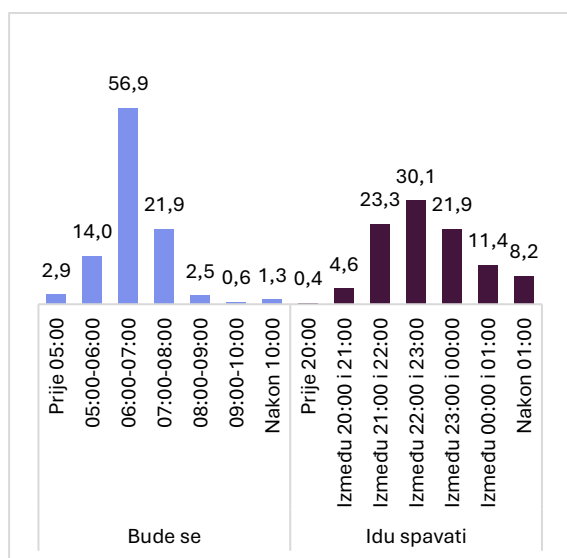
Grafikon 2. Samoprocijenjeni ekonomski status kućanstva (%)

Poteškoće s fizičkim ili mentalnim zdravljem te razvojne poteškoće također mogu djelovati u sprezi s ostalim obilježjima djece te pospješiti njihovo uključivanje u digitalni svijet na povoljan ili nepovoljan način. Grafikon 3 pokazuje kako više od dvije trećine djece nije prijavilo navedene poteškoće, dok se oko 7% djece susreće s poteškoćama u učenju, a oko 4% njih s drugim vrstama poteškoća, fizičkim bolestima ili invaliditetom.

Grafikon 3. Poteškoće s kojima se susreću djeca (%)

Budući je digitalni svijet postao sastavni dio dječje rutine, zanimalo nas je kako izgledaju neke druge rutine svakodnevnog života mlade populacije, naročito vrijeme buđenja i odlaska na počinak tijekom radnog tjedna (Grafikon 4). Većina djece se budi između 6 i 7 sati ujutro, no skoro 17% njih budno je već i prije tog vremena, što sugerira da dio djece potencijalno ima problem sa savladavanjem svakodnevnih zadataka zbog neispavanosti. To je naročito razvidno kada vidimo da više od dvije petine djece odlazi na počinak nakon 23 sata, a od ukupnog uzorka njih 8,2% odlazi na spavanje nakon 1 iza ponoći (Grafikon 4).

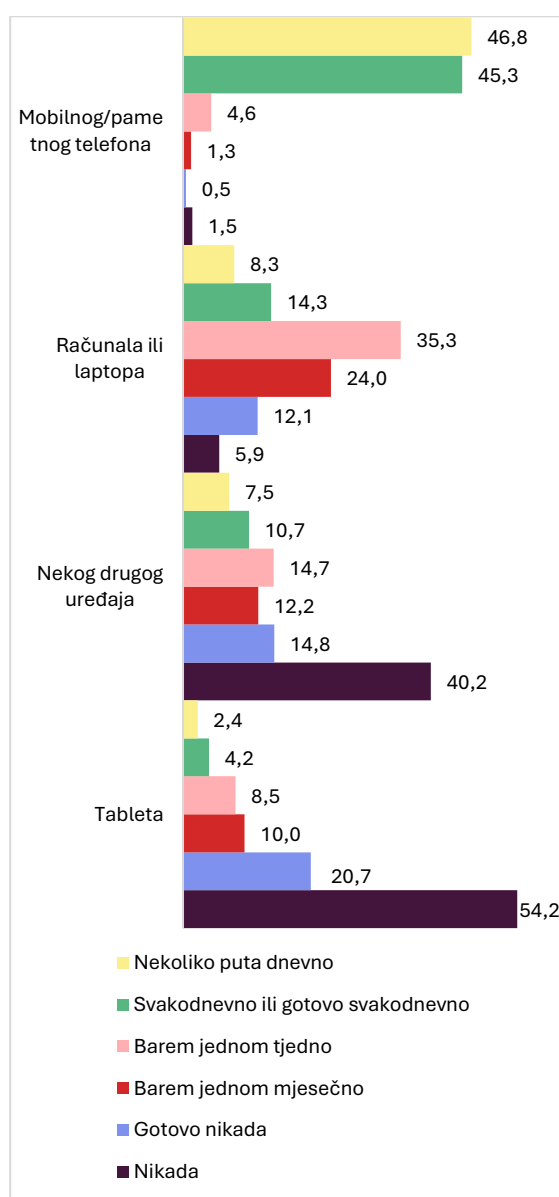

Grafikon 4. Uobičajeno vrijeme buđenja i odlaska na počinak tijekom radnog tjedna (%)

Nakon kratkog pregleda sociodemografskih varijabli te podataka o nekim dječjim dnevnim rutinama, napominjemo da ćemo u izvještaju koristiti varijable spola i dobi, a ostale varijable iz ovog dijela bit će korištene za analize koje će biti predstavljene u znanstvenim radovima.

PRISTUP INTERNETU

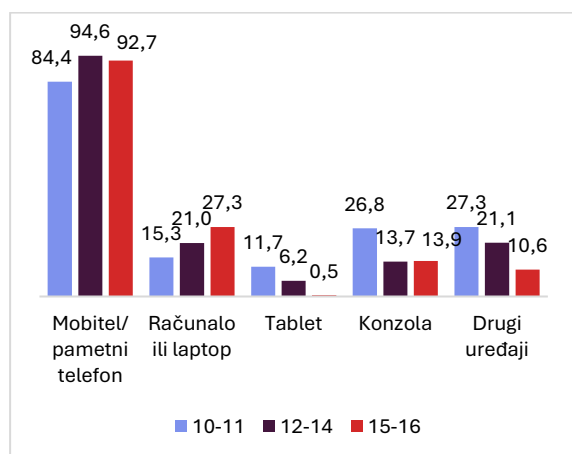
Pristup internetu među djecom danas je gotovo neograničen, zahvaljujući širokoj dostupnosti različitih digitalnih uređaja. Internet koriste putem mobitela, računala, laptopa, tableta pa čak i igračih konzola, što im omogućuje stalnu povezanost i pristup sadržajima u bilo kojem trenutku. Takva raznolikost uređaja olakšava komunikaciju, učenje i zabavu, ali istovremeno donosi i nove izazove vezane uz sigurnost i odgovorno korištenje.

Grafikon 5. Učestalost korištenja interneta putem određenih uređaja u posljednjih godinu dana (%)

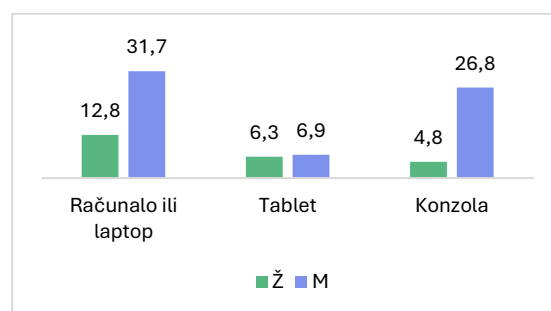
Podaci istraživanja EU Kids Online pokazuju kako gotovo 50% djece internetu pristupa preko mobilnog telefona nekoliko puta dnevno, te gotovo jednako svakodnevno ili gotovo svakodnevno, dok ih oko 3% nikada ili rijetko pristupa internetu preko mobitela. S računalima je ponešto drugačija situacija jer najviše djece internetu pristupa preko računala i laptopa na tjednoj osnovi, dok to putem tableta nikada ne čini više od polovice ispitanika. Preko nekog drugog uređaja internetu pristupa najmanje djece, a svakodnevno manje od jedne petine našeg uzorka (Grafikon 5).

Edukacijske i preventivne mjere za djecu uključenu u digitalni svijet potrebne su za čitavu populaciju, no postoji potreba kreiranja ciljanih mjera za djecu koja svakodnevno ili gotovo svakodnevno pristupaju internetu. Grafikon 6 pokazuje kako su djeca potencijalno najranjivija kada pristupaju internetu putem mobitela, odnosno pametnih telefona, jer je riječ o uređaju kojem imaju pristup većinu vremena. Pritom više od osam desetina djece u dobi do 11 godina svakodnevno ili gotovo svakodnevno koristi pametne telefone za pristup internetu, što je i najranjivija skupina koja treba podršku - kako obitelji tako i obrazovnog sustava, a kako bi se uključila u digitalni svijet na svrsishodan način koji neće naštetiti njihovom psihofizičkom razvoju i dobrobiti.

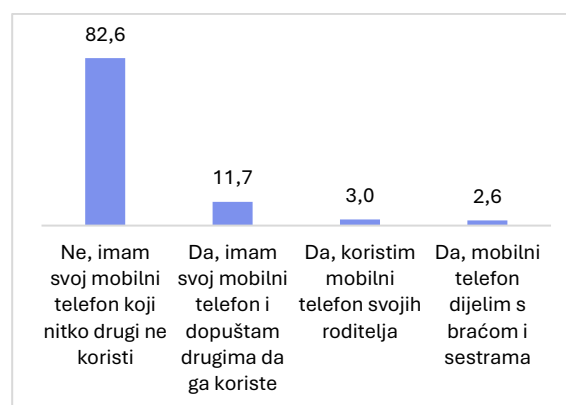
Grafikon 6. Gotovo svakodnevno ili svakodnevno korištenje interneta preko određenih uređaja u odnosu na dob (%)

U odnosu na razlike po spolu (Grafikon 7), u pogledu korištenja mobitela za pristup internetu nisu ustanovljene statistički značajne razlike, no kada je riječ o računalu ili laptopu, njih u značajno većoj mjeri koriste dječaci, dok su razlike u korištenju konzole višestruke i to opet kod dječaka. Takve razlike upućuju na potrebu edukacijskih mjera i prevencije koje u obzir trebaju uzeti i razlike u korištenju digitalnih uređaja u odnosu na spol.

Grafikon 7. Gotovo svakodnevno ili svakodnevno korištenje interneta preko određenih uređaja u odnosu na spol (%)

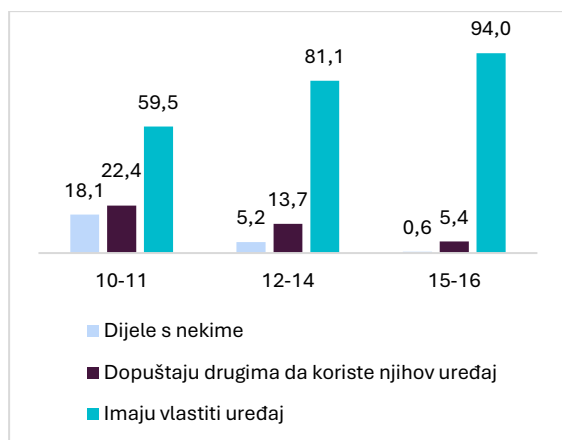
Više od 80% djece u dobi od 10 do 16 godina posjeduje vlastiti mobilni telefon koji ne koristi nitko drugi (Grafikon 8), oko desetine dopušta drugima da koriste njihov mobitel, dok tek 3% naših ispitanika koristi mobitel roditelja, a još manje ih dijeli ovaj uređaj s braćom i sestrama.

Grafikon 8. Posjedovanje vlastitog mobilnog telefona među djecom (%)

Sukladno ovim nalazima, najviše djece u najmlađoj kohorti dijeli uređaj s nekime, dok to

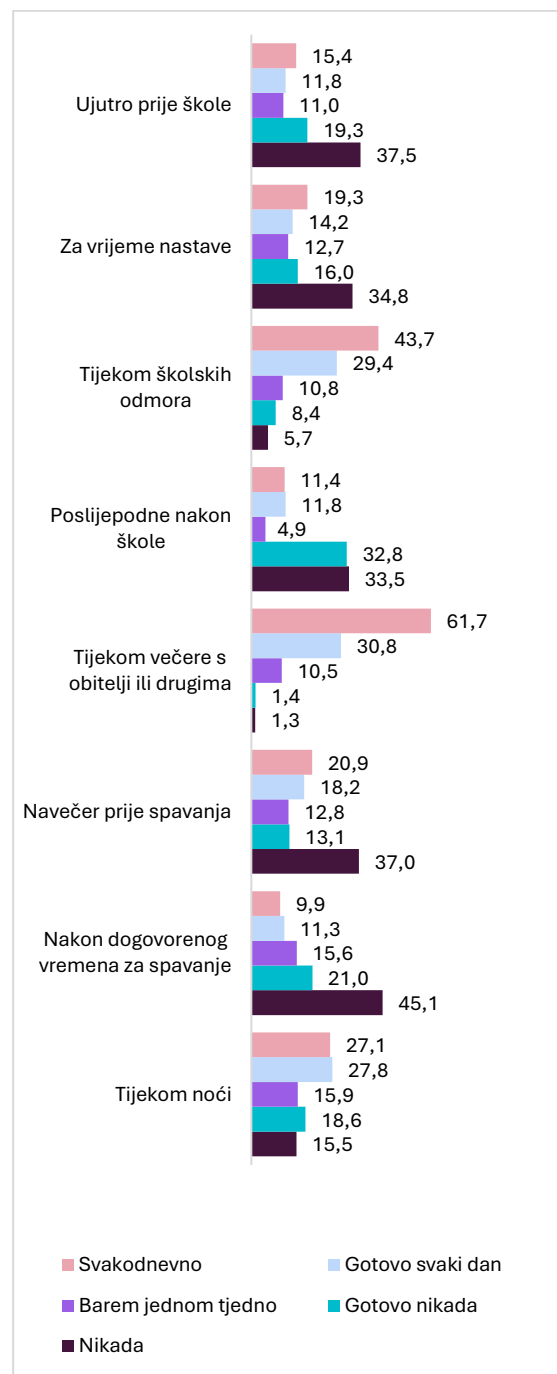
čini simboličan broj djece u dobi od 15 i 16 godina.

Grafikon 9. Posjedovanje vlastitog mobilnog telefona među djecom u odnosu na dob (%)

Učestalost korištenja digitalnih uređaja među djecom tijekom radnog tjedna ovisi o obvezama i slobodnom vremenu. U jutarnjim satima uređaji se često koriste za pripremu za školu ili brzu komunikaciju, dok je poslijepodne vrijeme najintenzivnije digitalne aktivnosti, povezane s učenjem, zabavom i druženjem. Navečer mnogi nastavljaju koristiti mobitele, računala ili tablete za opuštanje ili praćenje društvenih mreža prije spavanja. Takvi obrasci korištenja pokazuju koliko su digitalni uređaji postali sastavni dio svakodnevnog života djece, što je vidljivo i iz Grafikona 10.

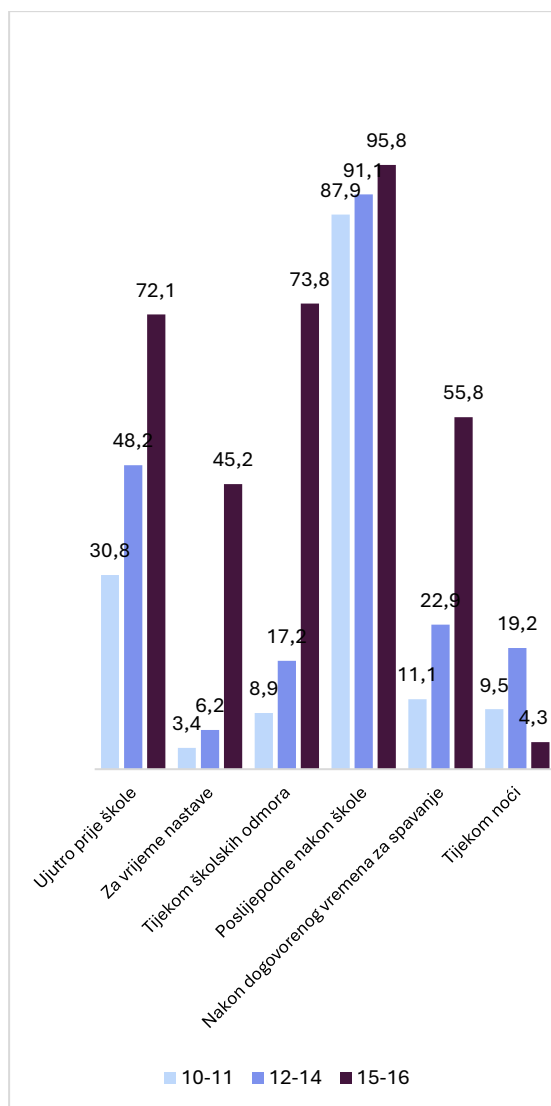
Skoro dvije trećine djece iz analiziranog uzorka svakodnevno koristi digitalne uređaje tijekom večere, što sugerira obiteljsku dinamiku koja potencijalno može narušiti obiteljske odnose. Također, skoro jedna petina ispitanika koristi osobne digitalne uređaje za vrijeme nastave, više od četvrtine tijekom noći, a jedna desetina nakon dogovorenog vremena za spavanje. Takvi obrasci korištenja upućuju na potrebu ciljanog rada ne samo s djecom, nego i s obiteljima te obrazovnim djelatnicima i stručnim suradnicima, a o čemu će u ovom izvještaju biti posvećeno posebno poglavlje.

Grafikon 10. Učestalost korištenja digitalnih uređaja u pojedinim dijelovima dana tijekom radnog tjedna (%)

Analizom dobni razlika u svakodnevnom korištenju digitalnih uređaja (Grafikon 11) zaključujemo kako se djeca u korištenju ovih uređaja statistički značajno ne razlikuju samo s obzirom na korištenje tijekom večere te prije odlaska na spavanje. Najznačajnije razlike zabilježene su u korištenju tijekom nastave te

tijekom dogovorenog vremena za spavanje, pri čemu je porast korištenja sukladan porastu dobi.

Grafikon 11. Gotovo svakodnevno ili svakodnevno korištenje digitalnih uređaja u pojedinim dijelovima dana tijekom radnog tjedna, u odnosu na dob (%)

KLJUČNI REZULTATI

Pristup internetu izrazito je raširen, ponajprije putem pametnih telefona koje većina djece koristi svakodnevno, uključujući i vrlo mlade ispitanike, što ih čini posebno ranjivom skupinom kojoj je potrebna dodatna podrška obitelji i obrazovnog sustava. Uočene su razlike u korištenju uređaja prema spolu, osobito kod računala i igračih konzola koje češće koriste dječaci. Većina djece posjeduje vlastiti mobilni telefon pri čemu se posjedovanje povećava s dobi, iako je u odnosu na ranija istraživanja vidljiv blagi pad, što se tumači većom osviještenošću o razvojnim potrebama djece. Digitalni uređaji intenzivno se koriste tijekom cijelog dana, osobito poslijepodne i navečer, a zabrinjava podatak da ih velik dio djece koristi tijekom večere, nastave ili noću, što može negativno utjecati na obiteljske odnose, obrazovni proces i zdravlje, pri čemu se s porastom dobi povećava i učestalost korištenja u neprimjerenim vremenskim razdobljima.

AKTIVNOSTI DJECE NA INTERNETU

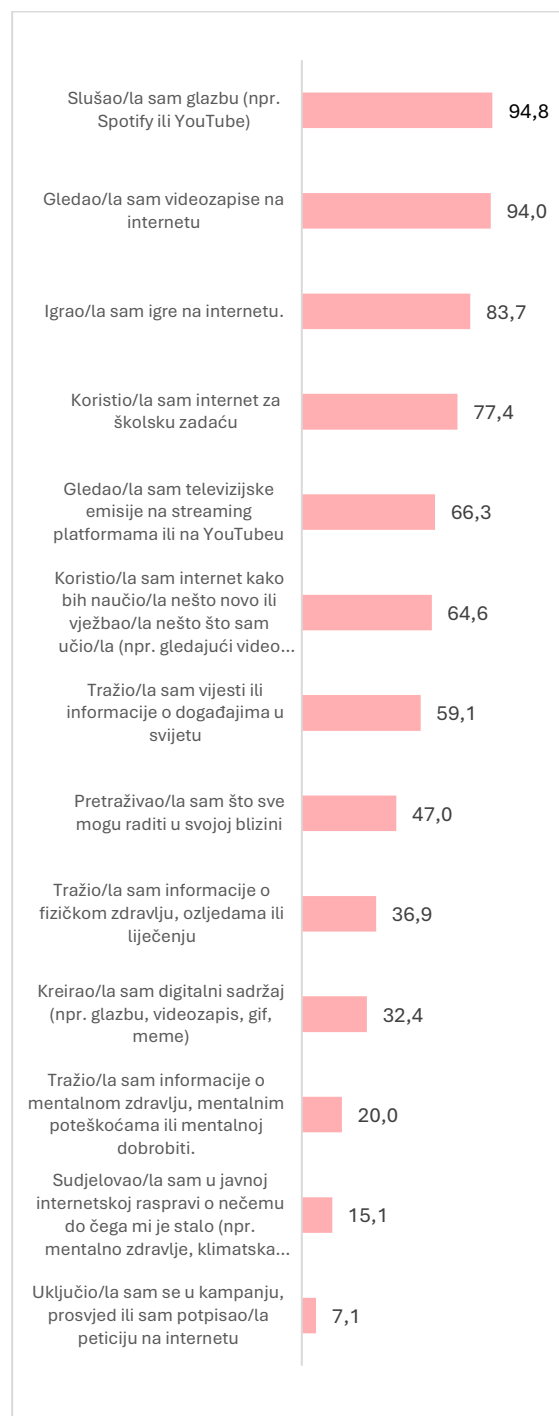
Aktivnosti djece na internetu čine sastavni dio njihova svakodnevnog života i obuhvaćaju širok raspon ponašanja – od zabave i druženja do učenja i informiranja. Internet nije samo mjesto na kojem djeca provode vrijeme, nego okruženje u kojem sudjeluju u različitim aktivnostima - komuniciraju s vršnjacima, igraju igre, traže informacije, razvijaju interese te, u manjoj ili većoj mjeri, stvaraju i dijele vlastite digitalne sadržaje. U skladu s navedenim, u nastavku se iznose nalazi istraživanja koji konkretno prikazuju strukturu i učestalost dječjih aktivnosti na internetu.

Najčešće aktivnosti djece na internetu podrazumijevaju korištenje zabavnih sadržaja – od slušanja glazbe (94,8%), gledanja videozapisa (94%) do igranja igara na internetu (83,7%). No, pritom je važno istaknuti i da značajan broj djece, njih čak 77,4%, barem jednom tjedno ili češće, koristi internet za pisanje zadaće, njih 64,6% koristi internet kako bi naučili nešto novo ili kako bi vježbali nešto što su novo naučili. Tek manji broj djece, gotovo svako treće (32,4%), barem jednom tjedno ili češće kreira sam digitalni sadržaj. Da djeca relativno često koriste internet u zdravstvene svrhe, pokazuje podatak prema kojem 36,9% djece jednom tjedno ili češće na internetu pretražuje informacije o fizičkom zdravlju, ozljedama ili liječenju, dok 20% djece pretražuje informacije o mentalnom zdravlju, mentalnim poteškoćama ili mentalnoj dobrobiti (Grafikon 12).

Ako se gledaju razlike s obzirom na uzrast djece, slušanje glazbe je najčešća aktivnost djece u dobi od 11, 13 i 14 godina; igranje igara djece u dobi od 10 i 12 godina, dok je gledanje videozapisa na internetu najčešća aktivnost djece u dobi od 15 i 16 godina.

Pritom djevojčice u odnosu na dječake češće koriste internet na tjednoj razini ili češće za slušanje glazbe, za školsku zadaću te pretraživanje informacija o mentalnom zdravlju,

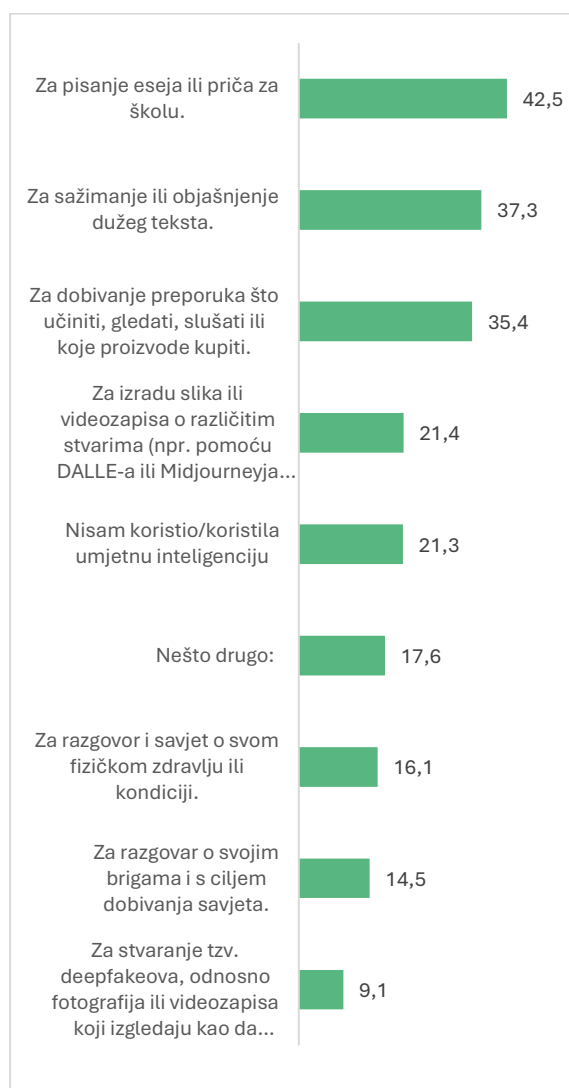
poteškoćama ili mentalnoj dobrobiti, dok dječaci češće u odnosu na djevojčice koriste internet za igranje igara, gledanje videozapisa i televizijskih emisija na streaming platformama ili na YouTubeu, za pretraživanje vijesti ili informacija o događajima u svijetu te uključivanje u kampanju, prosvjed ili potpisivanje peticije na internetu.

Grafikon 12. Aktivnosti djece na internetu barem jednom tjedno ili češće (%)

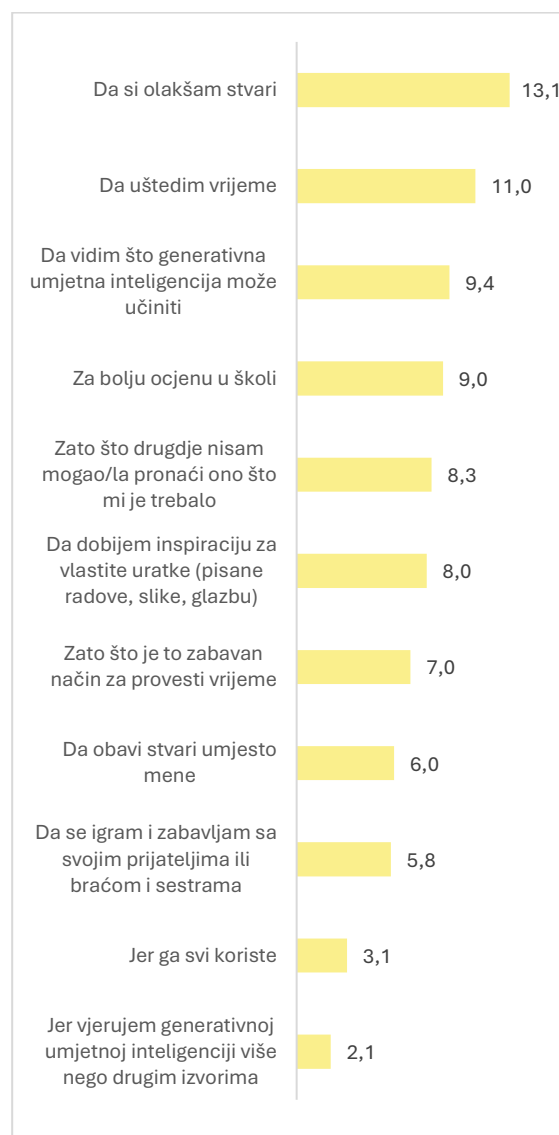
KORIŠTENJE GENERATIVNE UMJETNE INTELIGENCIJE

Današnja djeca odrastaju u svijetu u kojemu alati generativne umjetne inteligencije (GUI) nisu više futuristički koncept, već sastavni dio njihovog svakodnevnog digitalnog iskustva. Ovi alati, koji omogućuju trenutačno stvaranje teksta, slika i složenih ideja, redefinišu načine na koje djeca uče, komuniciraju i izražavaju svoju kreativnost. Stoga razumijevanje njihove interakcije s alatima generativne umjetne inteligencije postaje ključno za procjenu digitalne pismenosti djece i njihove sigurnosti u digitalnom svijetu.

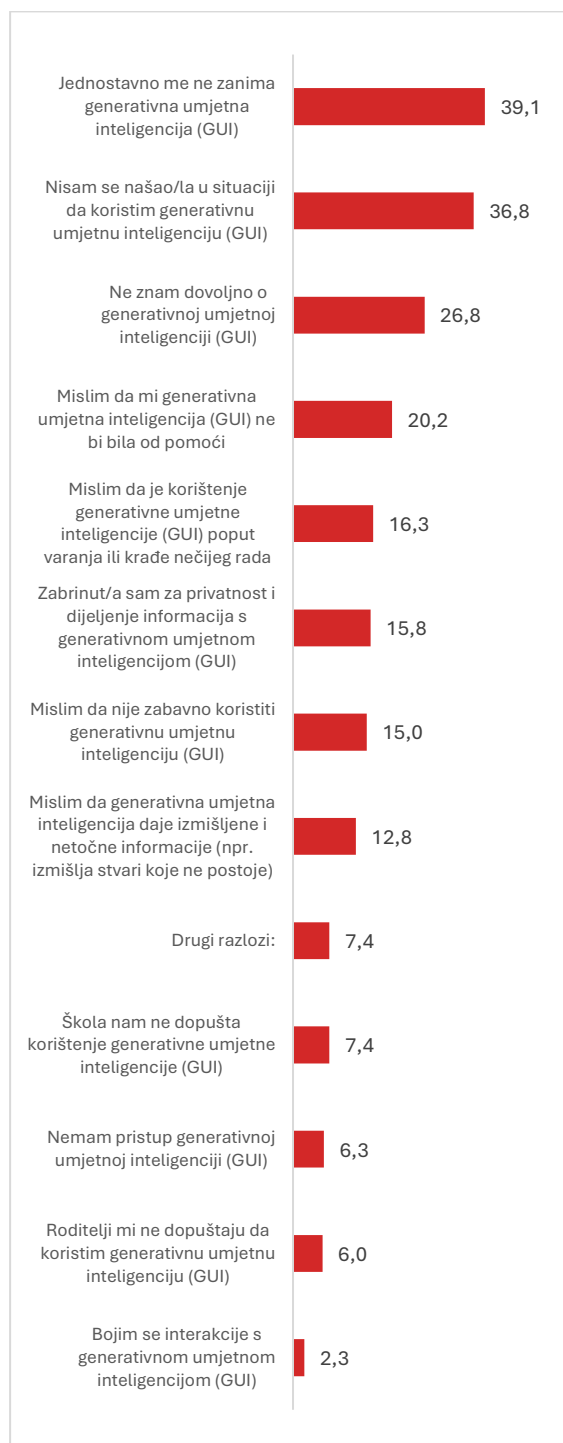
Grafikon 13. Svrha korištenja generativne umjetne inteligencije (%)

Istraživanje pokazuje da današnja djeca vrlo aktivno koriste alate generativne umjetne inteligencije. Tek je svako peto dijete istaknulo da ih nije koristilo u posljednjih mjesec dana. Pritom ih djeca najčešće koriste u školske svrhe za pisanje eseja ili priče za školu. Zabrinjavajuće je da ga gotovo svako treće dijete koristi za razgovor i savjet o svom fizičkom zdravlju ili kondiciji te za razgovor o svojim brigama s ciljem dobivanja savjeta (Grafikon 13). U sve navedene svrhe dječaci i djevojčice podjednako koriste umjetnu inteligenciju. Jedina statistički značajna razlika uočena je kod kreiranja deepfakeova koje češće kreiraju dječaci u odnosu na djevojčice.

Grafikon 14. Razlozi korištenja generativne umjetne inteligencije (%)

Djeca generativnu umjetnu inteligenciju najčešće koriste da bi si olakšala stvari (13,1%), da uštede vrijeme (11%), da vide što GUI može učiniti (9,4%) te da dobiju bolju ocjenu u školi (9%). Niti kod jednog razloga korištenja umjetne inteligencije ne postoji razlika između djevojčica i dječaka.

Grafikon 15. Razlozi nekorištenja generativne umjetne inteligencije (%)

Među petinom učenika koji su istaknuli da ne koriste umjetnu inteligenciju, kao razlozi se najčešće navode da ih GUI ne zanima (39,1%), nisu je imali potrebe koristiti (36,8%) ili o njoj ne znaju dovoljno (26,8%). No, tek relativno mali broj djece pokazuje kritičko promišljanje o korištenju umjetne inteligencije pa tako njih 16,3% smatra da je korištenje GUI poput varanja ili krađe nečijeg rada; 15,8% djece je zabrinuto za privatnost i dijeljenje informacija s GUI, a njih 12,8% smatra da GUI daje izmišljene i netočne informacije.

Kod većine navedenih razloga nekorištenja GUI ne postoje razlike između dječaka i djevojčica. Jedina statistička značajna razlika uočena je kod razloga da im škola ne dopušta korištenje GUI što su češće kao odgovor dali dječaci u odnosu na djevojčice.

KLJUČNI REZULTATI

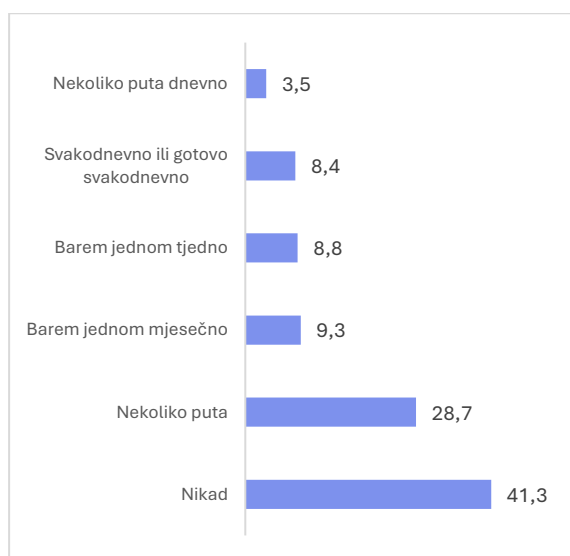
Alati generativne umjetne inteligencije široko su prisutni u dječjim životima - samo je oko petine djece navelo da ih nije koristilo u posljednjih mjesec dana. Najčešća svrha korištenja vezana je uz školu, osobito za pisanje eseja ili priča, no posebno je rizično da gotovo svako treće dijete GUI koristi za razgovor i savjete o fizičkom zdravlju/kondiciji te za razgovor o brigama radi dobivanja savjeta. Kao glavni razlozi korištenja ističu se praktičnost i učinkovitost, znatiželja i postizanje boljih ocjena, bez značajnih spolnih razlika.

PRETJERANO KORIŠTENJE INTERNETA

Jedna od uočenih navika djece jest da sve češće koriste internet iako nisu zainteresirana. Samo 30,5% djece nikada ne koristi internet kada nisu zainteresirani, dok njih 10,6% to čini barem jednom mjesečno, 11,6% barem jednom tjedno. Svakodnevno ili gotovo svakodnevno to čini 12,5% djece, a nekoliko puta dnevno njih 3,8%.

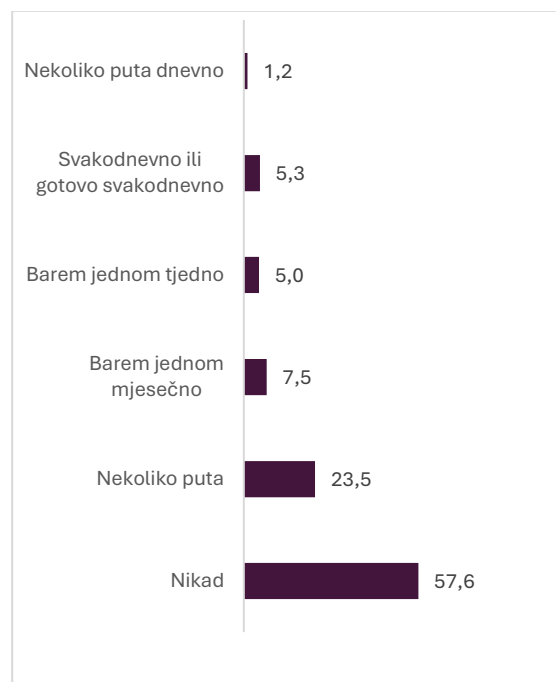
Pitali smo djecu i koliko su često zbog vremena koje su proveli na internetu provodili manje vremena nego što su trebali s obitelji, prijateljima ili pišući zadaću. Čak 39,7% kaže da to nisu učinili nikada, ali vrijeme provođenja na internetu odrazilo se u većoj ili manjoj mjeri na vrijeme za međuljudske odnose kod njih ukupno 60,2%. Na svakodnevnoj razini to primjećuje 9,7% djece. Barem jednom tjedno to primjećuje njih 9,7%, a barem jednom mjesečno također njih 9,7%.

Djeca u dobi od 10 do 16 godina neuspješno su se trudila provoditi manje vremena na internetu. Njih 58,7% to je pokušavalo u različitim intervalima (Grafikon 16). Ti podaci jasno pokazuju kako djeca nisu u mogućnosti samostalno smanjiti ukupnu količinu vremena koju provode na internetu, kao i da im je potrebna pomoć starijih osoba, roditelja i stručnjaka.

Grafikon 16. Neuspješno provođenje manje vremena na internetu (%)

Količina vremena koju djeca provode na internetu utječe i na njihove odnose s obitelji i prijateljima. Na tvrdnju: „Svađao sam se s obitelji ili prijateljima zbog vremena koje sam provodio na internetu“ većina djece (57,6%) odgovara da nikada nisu bili u takvoj situaciji. Istodobno, 42,5% u zadnjih godinu dana imalo je barem jedno takvo iskustvo (Grafikon 17).

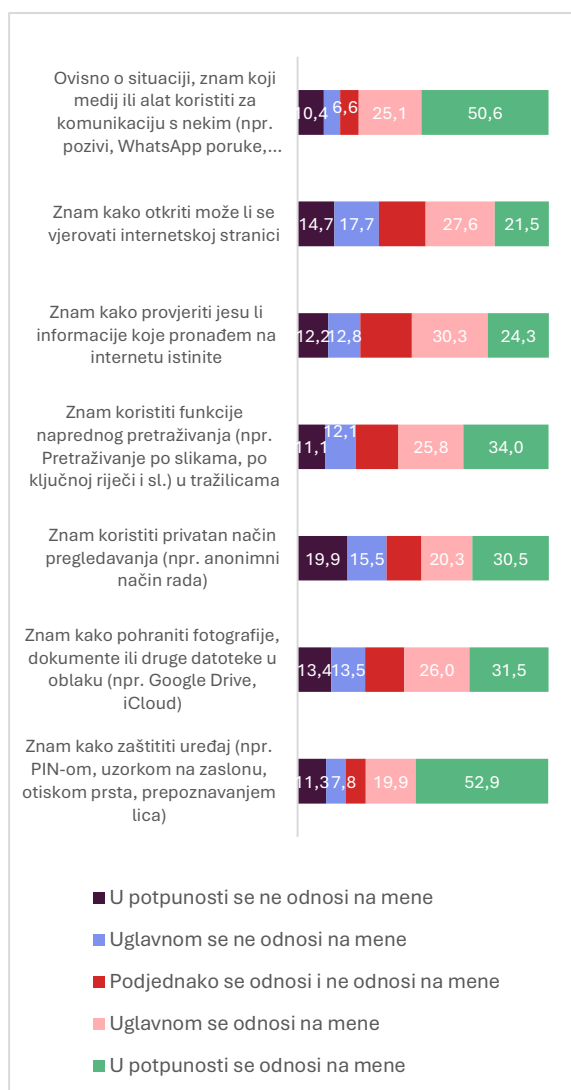

Grafikon 17. Iskustvo svađanja s obitelji ili prijateljima zbog vremena koje djeca provode na internetu (%)

Iako 51,6% djece tvrdi kako u proteklih godinu dana nikada nisu došli u situaciju da im količina vremena provedena na internetu uzrokuje probleme, 48,5% djece je imalo to iskustvo barem jednom, a svakodnevno ili gotovo svakodnevno njih 6,6%. Istodobno, 25,2 % djece u proteklih je godinu dana barem jednom ostalo bez obroka i spavanja zbog vremena koje su provodili na internetu.

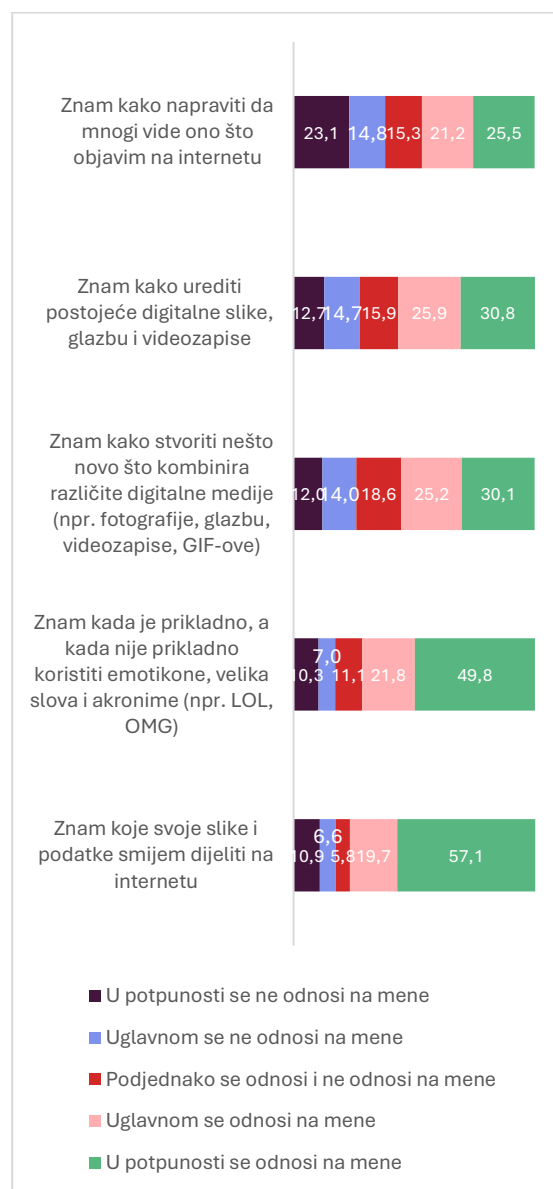
DIGITALNE KOMPETENCIJE I DIGITALNA PISMENOST

U sklopu istraživanja postavili smo i nekoliko pitanja o temeljnim digitalnim kompetencijama (u skladu s Europskim okvirom digitalnih kompetencija - DigComp 2.0). Kao što smo i očekivali veliki broj djece, njih 72,8%, smatra kako znaju zaštititi uređaj jednom od standardnih tehnika. S druge strane, kada je riječ o sposobnosti korištenja funkcije privatnog načina pregledavanja, onda vidimo kako je u ovoj kategoriji najveći broj ispitanika koji to nisu u stanju (ukupno 35,4%) u odnosu na sve druge kategorije (Grafikon 18).

Grafikon 18. Pregled digitalnih kompetencija djece (%)

U ovoj se kategoriji jasno vidi i razlika u odgovorima između dječaka i djevojčica pri čemu znatno više dječaka (61,5%) u odnosu na 37,2% djevojčica tvrdi kako u potpunosti smatraju da posjeduju tu vještinu. I na pitanje o tome kako je moguće otkriti može li se vjerovati nekoj internetskoj stranici, dječaci opet u većoj mjeri iskazuju kako su u potpunosti u mogućnosti to učiniti (60,6% u odnosu na 37,6% djevojčica). S obzirom na već navedene podatke o općenitoj izloženosti sadržaju društvenih mreža, ne iznenađuje podatak kako, ovisno o situaciji, većina djece zna koji medij ili alat koristiti za komunikaciju s drugim ljudima (njih 75,7%).

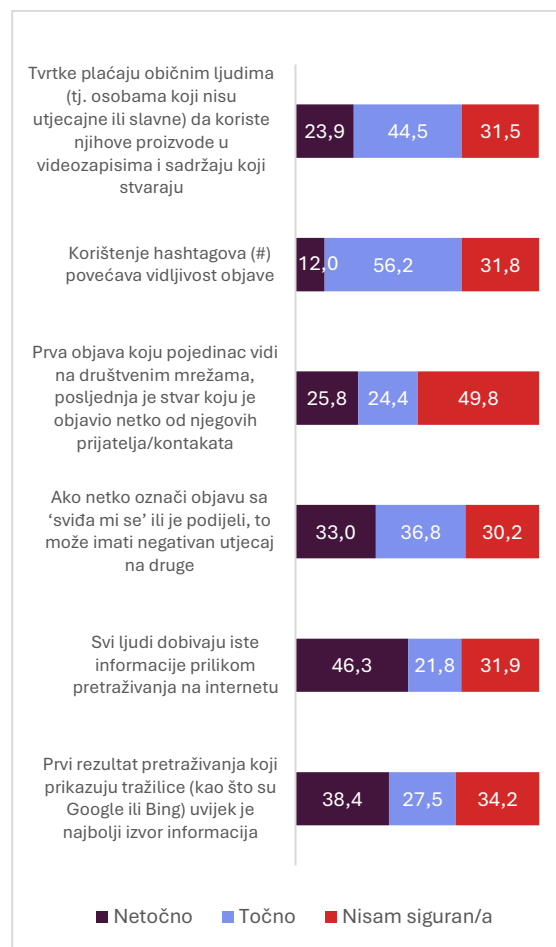

Grafikon 19. Digitalne kompetencije djece (%)

Osim toga, ispitivali smo i dodatne kompetencije koje se odnose na digitalnu pismenost. Većina ispitanika tvrdi kako znaju koje svoje fotografije i podatke smiju dijeliti na internetu (76,8%). S druge strane, kada je riječ o naprednijim vještinama poput povećanja vidljivosti nekog sadržaja na internetu, odnosno vještine „znati kako napraviti da mnogi vide što objavim na internetu“ s jedne strane postoji ukupno 46,7% onih koji smatraju kako imaju tu vještinu, dok u isto vrijeme postoji 37,9% onih koji tvrde da ju ne posjeduju. Ispitanici jasno iskazuju kako vladaju temeljnim vještinama digitalne pismenosti te kako u velikoj mjeri znaju kada je npr. prikladno, a kada nije, koristiti emotikone, velika slova i akronime te kako u isto vrijeme uz pomoću aplikacija znaju i stvoriti neki novi sadržaj, kao i da posjeduju vještine za uređivanje digitalnih slika, glazbe i videozapisa.

U sklopu kompetencija digitalne pismenosti, istraživali smo i uolikoj mjeri djeca prepoznaju ulogu algoritama u kontekstu tehnologija. Pritom se vide razlike u upoznatosti s radom algoritama, ali i nekih drugih obilježja i karakteristika koje možemo prepoznati u *online* svijetu. U odgovorima na postavljene tvrdnje većina pokazuje kako su upoznati s osnovnim zakonitostima rada algoritama, ali ipak postoje značajne razlike te zamjetan broj djece kojima nedostaju ova specifična znanja i vještine. Očekivano, većina djece je prepoznala važnost korištenja hashtagova (#) kako bi se povećala vidljivost objave (56,2%). No, kada je riječ o nekim drugim pitanjima, poput npr. scenarija u kojem netko označi objavu sa „svida mi se“ ili je podijeli, većina nije upoznata kako to može imati negativan utjecaj na druge.

Da je potrebna dodatna edukacija iz područja digitalne pismenosti pokazuje i rezultat odgovora na tvrdnju kako „prva objava koju pojedinac vidi na društvenim mrežama jest posljednja stvar koju je objavio netko od njegovih prijatelja i kontakata“. S tim se naime slaže 24,4% djece, a njih čak 49,8% nije sigurno. Općenito, u gotovo svim odgovorima postoji više od 30% onih koji nisu sigurni, što upućuje na potrebnu dodatnu edukaciju iz područja digitalne pismenosti.

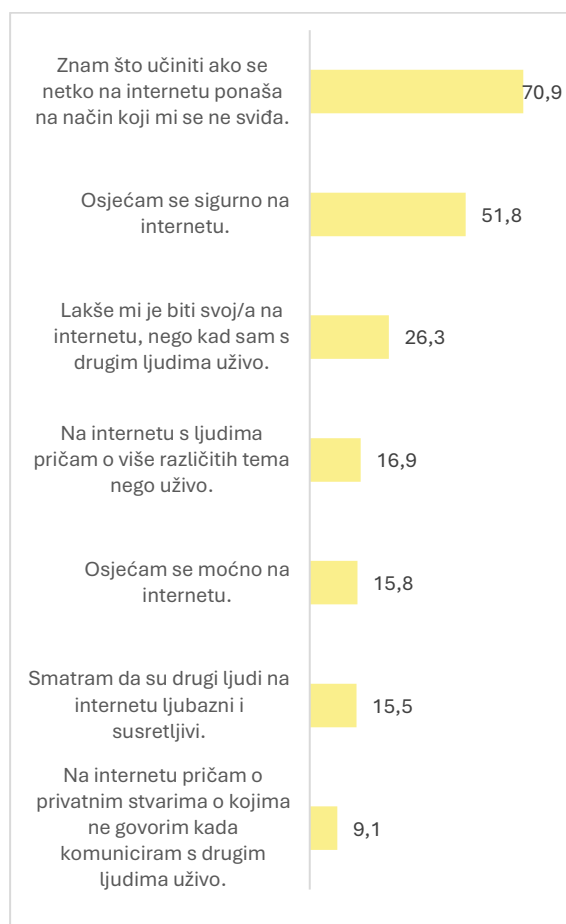
Grafikon 20. Upoznatost s načinom rada algoritama (%)

KLJUČNI REZULTATI

U području temeljnih digitalnih kompetencija većina djece procjenjuje da vlada osnovama, osobito zaštitom uređaja i odabirom prikladnih kanala za komunikaciju, dok je najslabija točka korištenje privatnog načina pregledavanja. Uočene su izražene spolne razlike u samoprocjeni naprednijih sigurnosno-informacijskih vještina: dječaci znatno češće od djevojčica navode da u potpunosti znaju koristiti privatno pregledavanje te procijeniti pouzdanost internetske stranice. Djeca uglavnom prepoznaju osnovne mehanizme online okruženja, no rezultati o algoritmima i širenju sadržaja upućuju na značajne praznine i nesigurnost što jasno signalizira potrebu za dodatnom, sustavnom edukacijom u području digitalne pismenosti.

INTERNETSKO UZNEMIRAVANJE I ZLOSTAVLJANJE

Djeca u Hrvatskoj u dobi od 10 do 16 godina većinom se osjećaju sigurno na internetu te znaju što učiniti ako se netko na internetu ponaša na način koji im se ne sviđa. Svakom četvrtom djetetu je lakše biti svoj na internetu, nego s drugim ljudima uživo.

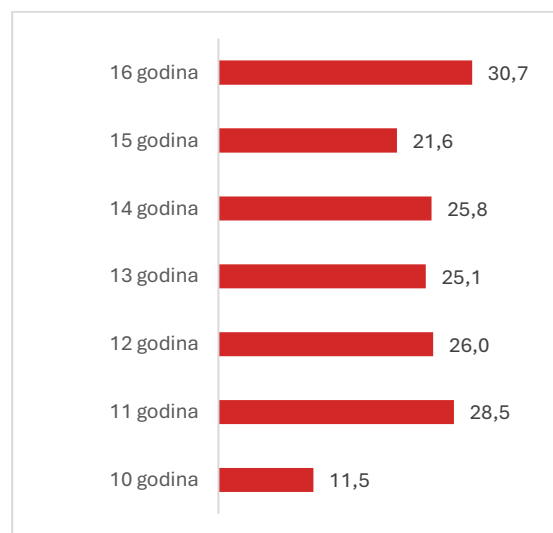
Grafikon 21. Iskustva djece na internetu (%)

Dječaci češće navode da se osjećaju sigurno na internetu, da su drugi korisnici ljubazni i uslužni, da im je lakše biti svoj na internetu nego licem u lice te da se osjećaju moćno na internetu, dok djevojčice češće ističu da znaju što učiniti ako se netko na internetu ponaša na način koji im se ne sviđa.

Unatoč tome što se na internetu osjećaju sigurno, djeca se često susreću i s

uznemirujućim iskustvima. Naime, u posljednjih se godinu dana jednom mjesečno ili češće svakom četvrtom djetetu u dobi od 10 do 16 godina (njih 27,1%) dogodilo nešto na internetu što ih je na neki način uznemirilo ili uzrujalo (npr. zbog čega su se osjećali uzrujano, neugodno, tužno, uplašeno ili nešto što nije bilo primjereno da vide). Pritom u izloženosti takvim iskustvima ne postoji značajna razlika između djevojčica i dječaka.

Što se tiče uzrasta djece, uznemirujuća iskustva na internetu jednom mjesečno ili češće u posljednjih je godinu dana imalo 30,7% djece u dobi od 16 godina, 28,5% djece u dobi od 11 godina, 26% djece u dobi od 12 godina, 25,8% djece u dobi od 14 godina, 25,1% djece u dobi od 13 godina, 21,6% djece u dobi od 15 godina te 11,5% djece u dobi od 10 godina. Navedeni rezultati pokazuju da je udio djece s učestalim uznemirujućim iskustvima višestruko manji u dobi od 10 godina, nego u svim starijim skupinama, što desetogodišnjake jasno izdvaja kao skupinu s najnižom razinom prijavljenih iskustava. Nakon 11. godine udjeli se održavaju na relativno visokoj razini uz umjerena kolebanja, a vrhunac se bilježi u dobi od 16 godina.

Grafikon 22. Uznemirujuća iskustva djece jednom mjesečno ili češće s obzirom na uzrast djece (%)

Kada im se zadnji put na internetu dogodilo nešto što ih je uznemirilo, svako peto dijete razgovaralo

je s majkom ili ocem, odnosno skrbnikom (22%), te sa svojim vršnjakom (20%), njih 13,1% nije razgovaralo ni sa kim, dok je 12,1% djece razgovaralo s bratom ili sestrom. Pritom djevojčice češće u odnosu na dječake ističu da razgovaraju s roditeljima i vršnjacima, dok dječaci češće u odnosu na djevojčice ističu da o uznemirujućim iskustvima razgovaraju s nekim s kim se dopisuju na internetu, odnosno da ni sa kim ne razgovaraju o takvim iskustvima.

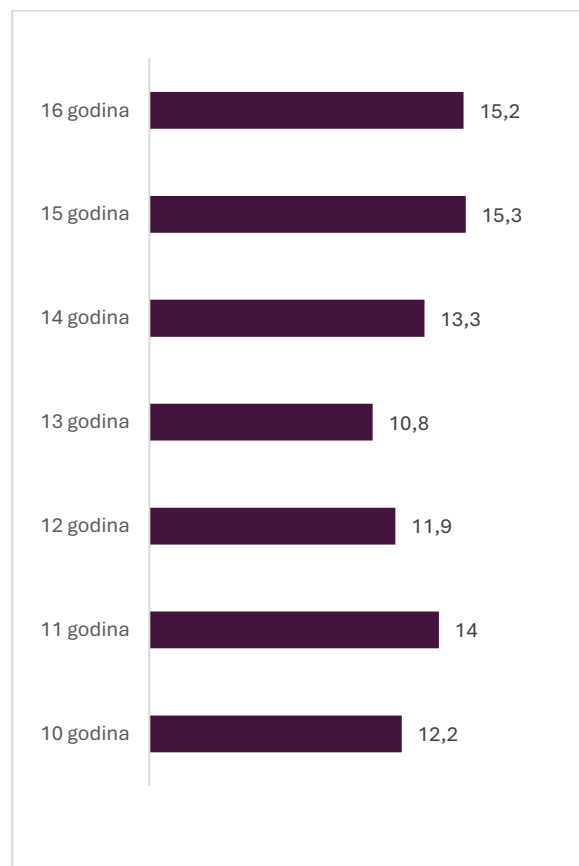

Grafikon 23. Osobe s kojima djeca razgovaraju o uznemirujućim iskustvima (%)

Iako internet djeci pruža brojne mogućnosti za učenje, zabavu i komunikaciju, istodobno može uključivati i iskustva koja su neugodna ili uznemirujuća. Važno je pritom uvažiti da djeca *online* situacije doživljavaju i procjenjuju različito: ono što jedno dijete smatra bezazlenim, drugo može doživjeti kao povredu ili prijetnju. U istraživanju se zato fokus stavlja na oblike ponašanja koji mogu predstavljati zlostavljanje među djecom, osobito kada se događaju ponavljano i imaju namjeru ili učinak povređivanja druge osobe. Takva ponašanja obuhvaćaju zadirkivanje na način koji osobi nije prihvatljiv, fizičku agresiju poput udaranja ili guranja te socijalno isključivanje iz druženja ili

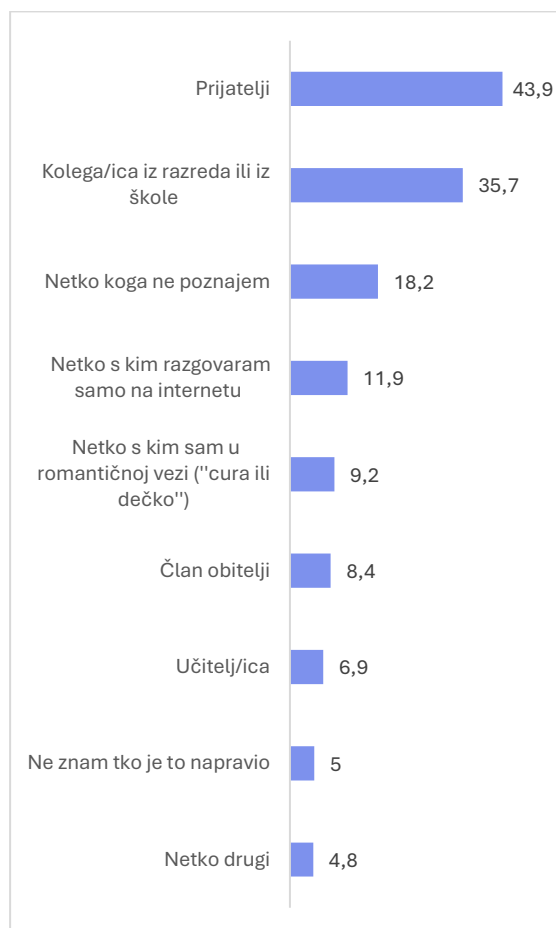
aktivnosti. Posebna pozornost posvećuje se tome gdje i kako se takva ponašanja događaju jer se mogu odvijati i u izravnom kontaktu i posredstvom digitalnih kanala. Budući da digitalno okruženje uključuje komunikaciju putem društvenih mreža, aplikacija za razmjenu poruka, poziva, e-pošte i drugih mobilnih usluga, time se potencijalno širi doseg i intenzitet neugodnih iskustava.

Istraživanje je pokazalo da se prema svakom petom djetetu (20%) u dobi od 10 do 16 godina netko u posljednjih godinu dana ponašao na povređujući ili neugodan način uživo, dok se prema njih 13,9% netko na takav način ponašao putem interneta, mobilnog uređaja ili videoigre. Pritom se s takvim neugodnim iskustvom putem interneta, mobilnog uređaja ili videoigra susrelo 12,1% djevojčica i 15,9% dječaka. Češće takva neugodna iskustva imaju starija djeca u odnosu na onu najmlađu, kao što je prikazano u Grafikonu 24.

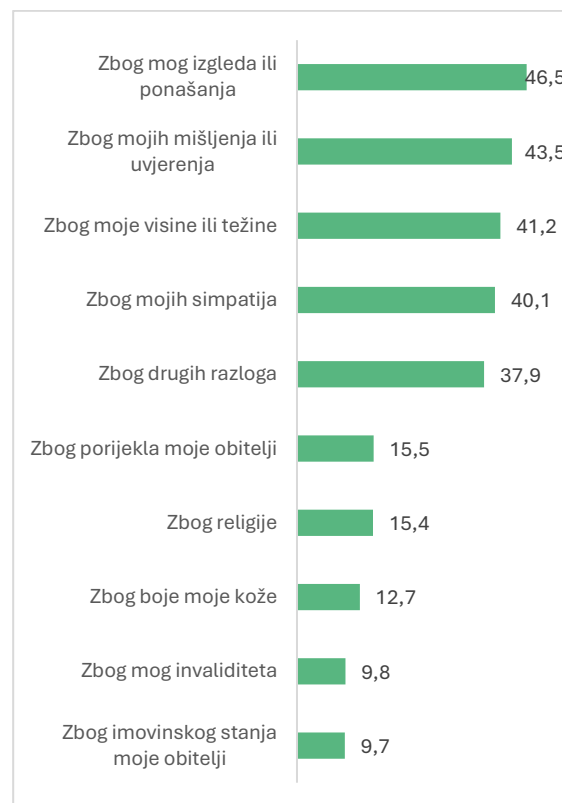
Grafikon 24. Izloženost povređujućem ili neugodnom iskustvu djece na internetu s obzirom na uzrast djece (%)

Neugodna i povređujuća iskustva djeca najčešće doživljavaju od svojih prijatelja (43,9%) i kolega/kolegica iz razreda ili škole (35,7%). Gotovo svako peto dijete (18,2%) takvo je iskustvo imalo s osobom koju ne poznaje, a njih 11,9% od nekog s kim razgovaraju samo na internetu.

Grafikon 25. Osobe koje se prema djeci ponašaju na neugodan ili povređujući način (%)

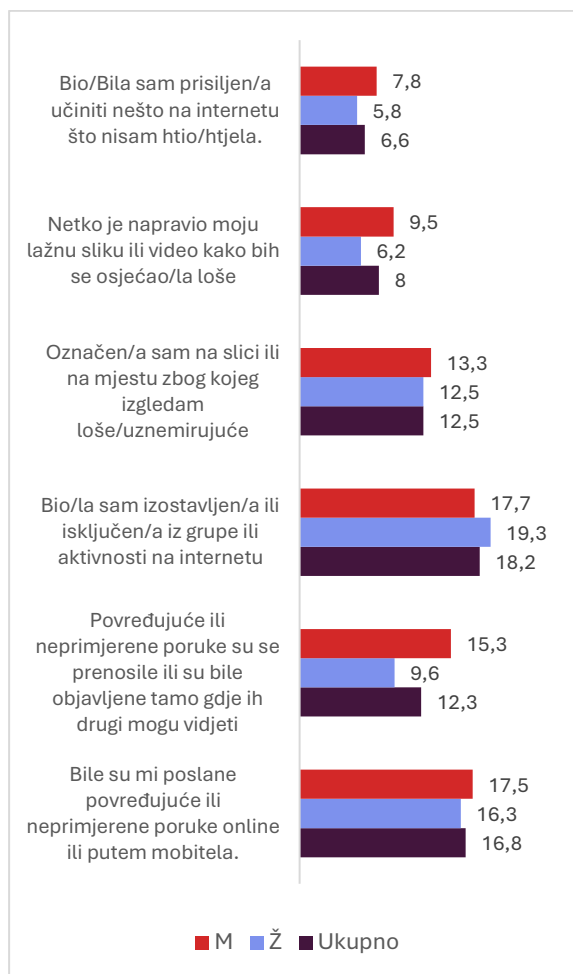
Djeca u dobi od 10 do 16 godina ističu da su se u posljednjih godinu dana prema njima najčešće ponašali loše zbog njihova izgleda ili ponašanja (46,5%), mišljenja ili uvjerenja (43,5%), visine ili težine (41,2%) te simpatije (40,1%). Pritom dječaci češće navode da su prema njima loše postupali zbog porijekla obitelji, boje kože, religije i invaliditeta. Nisu uočene značajne razlike između dječaka i djevojčica kada su u pitanju visina ili težina, simpatija, izgled i ponašanje te mišljenja i uvjerenja.

Grafikon 26. Razlozi zbog kojih se drugi ponašaju loše prema djeci (%)

Kada su u pitanju različita neugodna iskustva na internetu, 18,2% djece u dobi od 10 do 16 godina je jednom mjesečno ili češće u posljednjih godinu dana bilo izostavljeno ili isključeno iz grupe ili aktivnosti na internetu. Nadalje, barem jednom mjesečno ili češće u posljednjih je godinu dana 16,8% djece dobilo povređujuće ili neprimjerene poruke *online* ili putem mobitela, njih 12,5% označeno je na slici ili na mjestu zbog kojeg su izgledali loše ili uznemirujuće, 12,3% djece vidjelo je da su se povređujuće ili neprimjerene poruke prenosile ili su bile objavljene tamo gdje ih drugi mogu vidjeti; 8% djece je doživjelo da je netko napravio njihovu lažnu sliku ili video kako bi se oni osjećali loše, dok je 6,6% djece bilo prisiljeno učiniti nešto na internetu što nisu htjeli.

Statistički značajna razlika između djevojčica i dječaka uočena je samo za tvrdnju „Povređujuće ili neprimjerene poruke su se prenosile ili su bile objavljene tamo gdje ih drugi mogu vidjeti” pri čemu se s takvim iskustvom češće susreću dječaci nego djevojčice.

Grafikon 27. Iskusstvo djece s različitim neugodnim iskustvima na internetu barem jednom mjesečno ili češće s obzirom na spol djece (%)

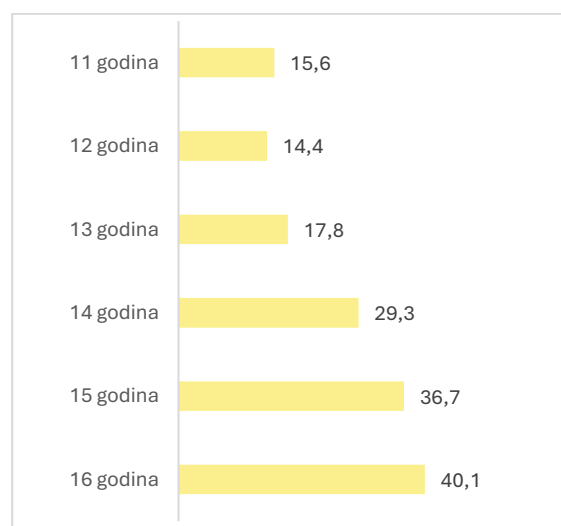
KLJUČNI REZULTATI

Četvrtina djece doživjela je u posljednjih godinu dana uznemirujuće iskustvo jednom mjesečno ili češće, pri čemu su udjeli najniži kod desetogodišnjaka i rastu do vrhunca u dobi od 16 godina. Nakon posljednjeg uznemirujućeg događaja 22% djece razgovaralo je s roditeljima, 20% s vršnjacima, pri čemu dječaci češće prešućuju ili se povjeravaju *online* kontaktima, a djevojčice češće roditeljima i vršnjacima. U posljednjih godinu dana svako peto dijete doživjelo je povređujuće ponašanje uživo, a 13,9% putem interneta/mobitela/videoigara. Među učestalijim oblicima *online* zlostavljanja jednom mjesečno ili češće ističu se isključivanje iz grupa i povređujuće poruke.

SLIKE I PORUKE SEKSUALNOG SADRŽAJA

U suvremenom digitalnom okruženju djeca sve ranije i intenzivnije koriste internet, pri čemu su izložena raznolikim sadržajima, uključujući i one seksualnog tipa. Izloženost slikama i porukama seksualnog sadržaja može biti namjerna (aktivno pretraživanje) ili nenamjerna (iskakanje sadržaja, algoritamske preporuke, dijeljenje u grupama i chatovima). Takvi se sadržaji, između ostalog, pojavljuju na društvenim mrežama, platformama za razmjenu poruka, video servisima i *online* igrama. U nastavku se prikazuju rezultati koji pružaju uvid u učestalost izloženosti te načine na koje djeca dolaze u kontakt s takvim sadržajima.

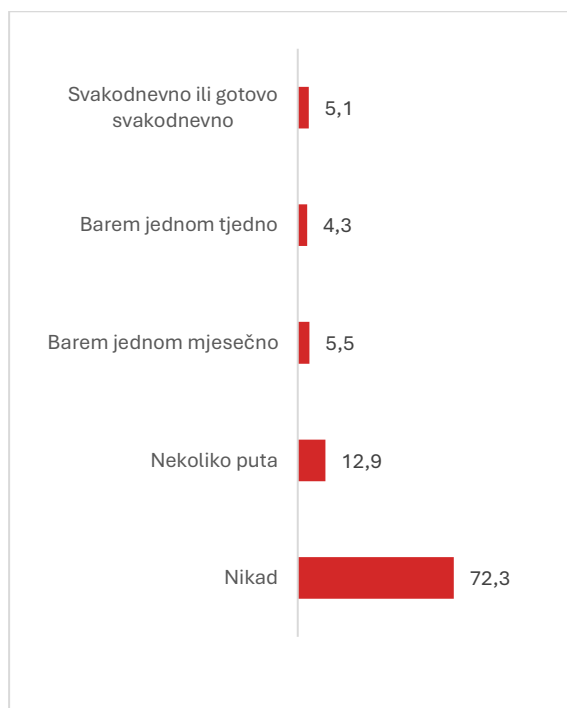
U posljednjih godinu dana 1/4 djece primila je seksualne poruke (glasovne poruke, riječi, slike, fotografije ili videozapise). Takve je sadržaje u proteklih godinu dana primilo 15,6% djece u dobi od 11 godina, 14,4% djece u dobi od 12 godina, 17,8% djece u dobi od 13 godina, 29,3% djece u dobi od 14 godina, 36,7% djece u dobi od 15 godina te 40,1% djece u dobi od 16 godina. Pritom ne postoji značajna razlika u učestalosti primanja seksualnih poruka između djevojčica i dječaka.

Grafikon 28. Primanje seksualnih sadržaja prema uzrastu djece (%)

Gotovo svako deseto dijete u dobi od 10 do 16 godina takve sadržaje prima barem jednom

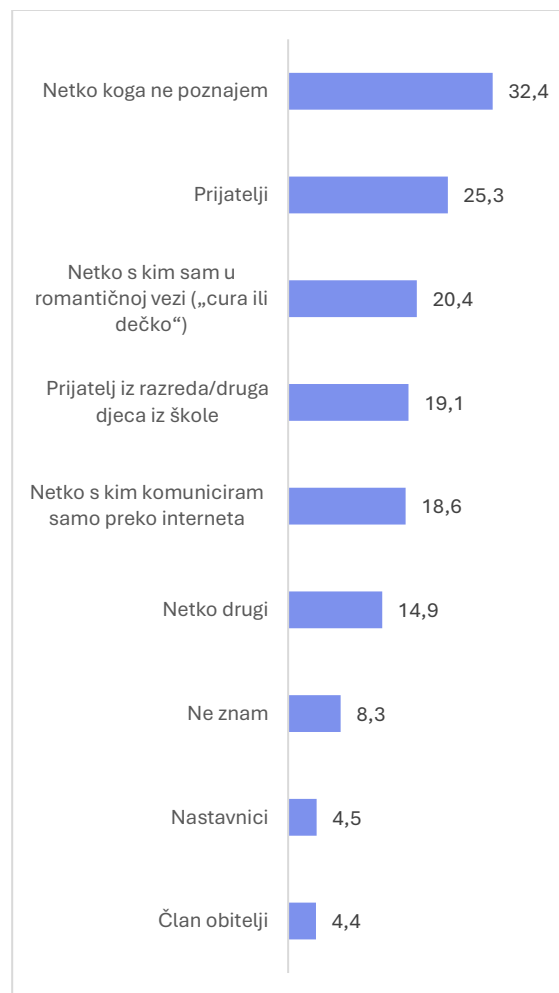
tjedno ili češće, dok ih je njih 5,5% primalo barem jednom mjesečno u proteklih godinu dana, a 12,9% djece primilo ih je nekoliko puta. Činjenica da gotovo svako deseto dijete takve sadržaje prima barem jednom tjedno ili češće sugerira da se ne radi samo o sporadičnim incidentima, nego o kontinuiranom obrascu u kojem se sadržaj redovito pojavljuje u njihovim digitalnim interakcijama. Treba istaknuti i da “nekoliko puta” tijekom godine nije zanemarivo jer i povremena izloženost može imati značajan učinak ako je sadržaj eksplicitan, neželjen ili ako dolazi od vršnjaka ili odraslih osoba u kontekstu pritiska, ucjene ili seksualiziranog uznemiravanja.

Grafikon 29. Učestalost primanja seksualnih poruka kod djece (%)

Zabrinjavajuće je pritom da je gotovo svako treće dijete (njih 32,4%) takve poruke dobilo od osobe koju ne poznaju što upućuje na značajnu izloženost nepoželjnog seksualnog obraćanja djeci u digitalnom prostoru. Svako četvrto dijete je takve poruke dobilo od prijatelja, a (gotovo) svako peto od osobe s kojom su u romantičnoj vezi, od prijatelja iz škole ili od nekoga s kim komuniciraju samo preko interneta. Rezultati pokazuju da su izvori seksualiziranih poruka raspoređeni između kontakata izvan djetetove

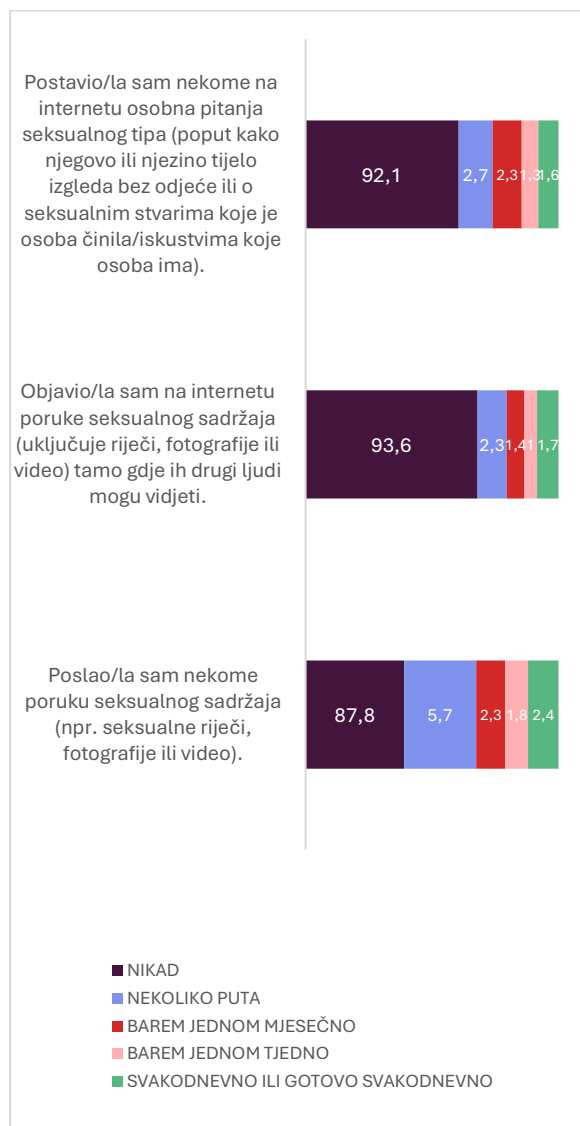
socijalne mreže (najčešće nepoznate osobe) i kontakata unutar vršnjačkog i školskog okruženja te romantičnih odnosa. Time se izloženost seksualnim sadržajima jasno pozicionira kao pojava koja se odvija u više relacijskih konteksta, a ne isključivo unutar jednog tipa odnosa.

Grafikon 30. Osobe koje djeci šalju seksualne sadržaje (%)

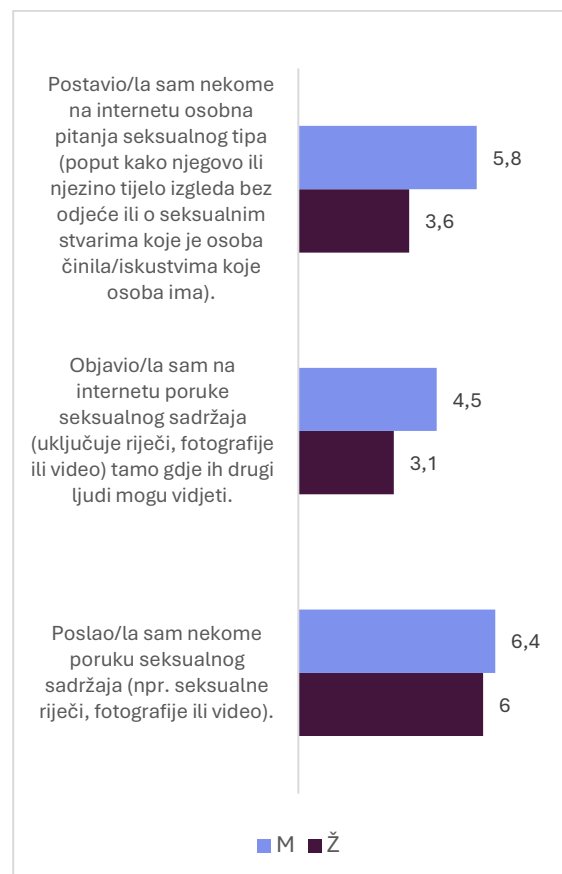
U odnosu na primanje seksualnih sadržaja, djeca puno rjeđe i sama šalju takve sadržaje drugima. Tako je 12,2% djece priznalo da su poslali nekome poruku seksualnog sadržaja, njih 7,9% priznalo je da su nekome na internetu postavili osobna pitanja seksualnog tipa (poput kako njihovo tijelo izgleda bez odjeće ili o seksualnim stvarima koje su činili, odnosno iskustvima koje imaju). Njih 6,4% objavilo je na internetu poruke seksualnog sadržaja tamo gdje ih drugi ljudi mogu vidjeti. Rezultati stoga pokazuju da je aktivno slanje i objavljivanje seksualnih sadržaja

među djecom znatno rjeđe od njihova primanja. Kada se takva ponašanja javljaju, češće su vezana uz privatnu komunikaciju (slanje poruka i postavljanje pitanja), nego uz javno objavljivanje sadržaja.

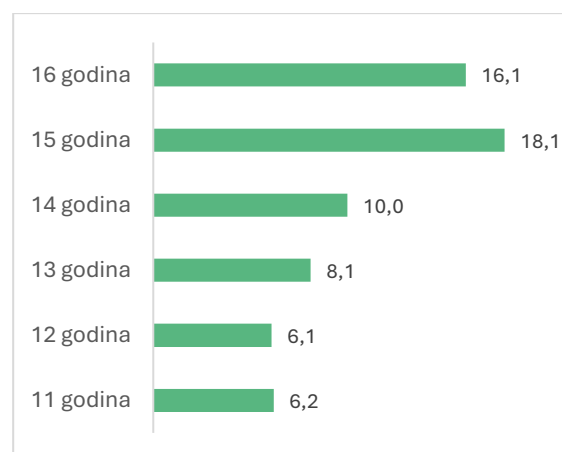
Grafikon 31. Učestalost objavljivanja i slanja poruka seksualnog sadržaja (%)

Pritom ne postoje značajne razlike između dječaka i djevojčica kada je u pitanju objavljivanje seksualnih sadržaja na internetu i slanje poruka seksualnog sadržaja. Dječaci nešto češće u odnosu na djevojčice na internetu postavljaju osobna pitanja seksualnog tipa.

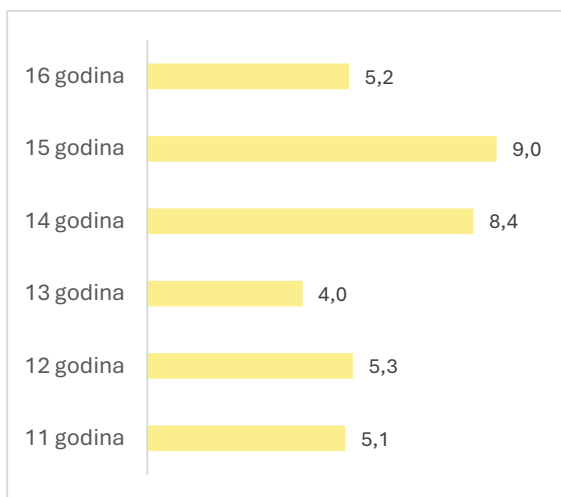

Grafikon 32. Slanje i objavljivanje poruka seksualnog sadržaja jednom mjesečno ili češće prema spolu (%)

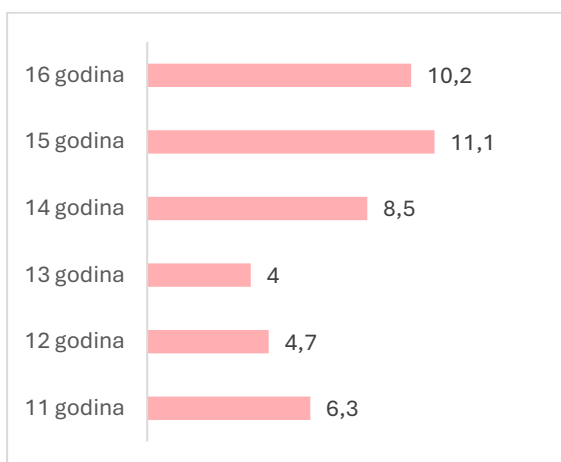
Starija djeca češće potvrđuju radnje vezane uz objavljivanje i slanje poruka seksualnih sadržaja, a kao najrizičnija skupina pokazuju se djeca u dobi od 15 godina.

Grafikon 33. Slanje poruka seksualnog sadržaja s obzirom na uzrast djece (%)

Grafikon 34. Objavljivanje na internetu poruka seksualnog sadržaja tamo gdje ih drugi ljudi mogu vidjeti s obzirom na uzrast djece (%)

Grafikon 35. Postavljanje nekome na internetu osobna pitanja seksualnog tipa s obzirom na uzrast djece (%)

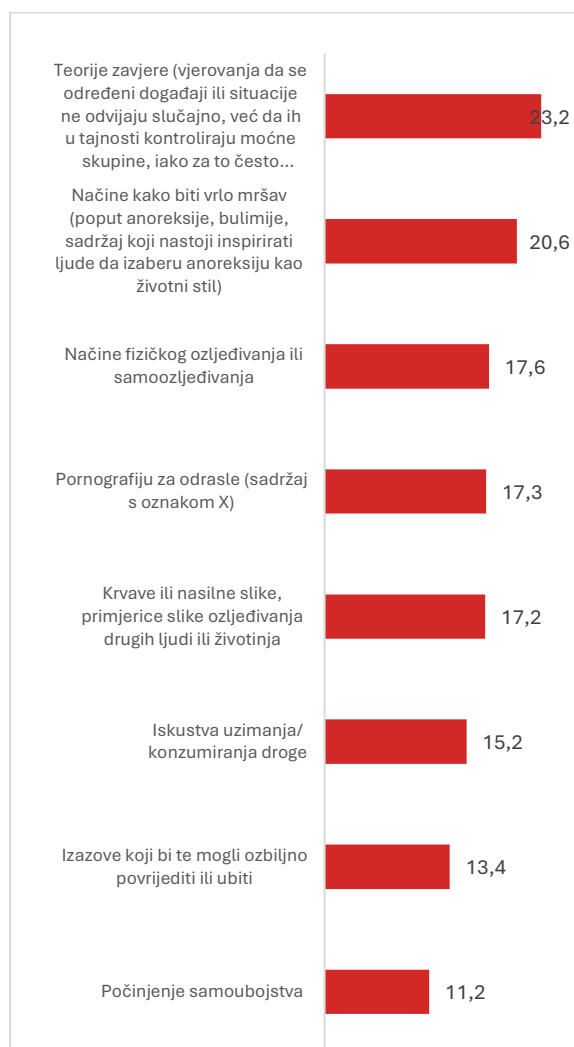
Rezultati su pokazali i da je 16,9% djece u posljednjih godinu dana netko na internetu ili putem mobilnog telefona pitao za seksualne informacije (riječi, slike ili videozapise) o njima (kao na primjer kako izgleda njihovo tijelo bez odjeće ili seksualne stvari koje su radili), a kada djeca nisu htjela odgovoriti na takva pitanja. U takvoj se situaciji u proteklih godinu dana našlo 20% djevojčica i 13,5% dječaka.

KLJUČNI REZULTATI

U posljednjih godinu dana oko četvrtine djece primilo je poruke ili sadržaje seksualnog tipa, pri čemu se učestalost izrazito povećava s dobi, bez značajnih razlika između djevojčica i dječaka. Gotovo svako deseto dijete takve sadržaje prima barem jednom tjedno ili češće, što upućuje na kontinuiran obrazac izloženosti, a ne samo na sporadične incidente. Posebno je zabrinjavajuće da je 32,4% djece takve poruke primilo od nepoznate osobe, dok značajan dio dolazi i iz vršnjačkih, školskih i romantičnih odnosa. Djeca puno rjeđe sama šalju ili objavljuju seksualne sadržaje pri čemu su dobne razlike izražene i najrizičnija se skupina ističe oko 15. godine.

NEPRIMJERENI SADRŽAJI I GOVOR MRŽNJE

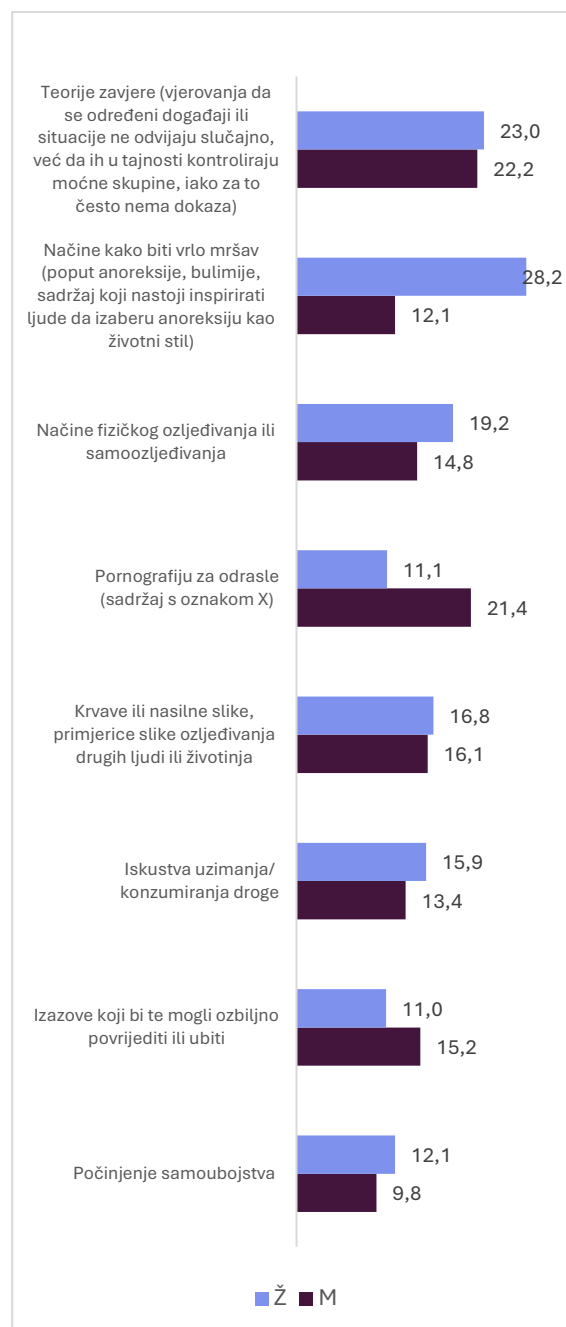
Neprimjereni sadržaji na internetu obuhvaćaju nasilne, seksualno eksplicitne, manipulativne i druge sadržaje koji nisu prilagođeni djeci. Djeca se s takvim sadržajima često ne susreću namjerno, nego slučajno kroz preporuke algoritama, oglase ili dijeljenja među vršnjacima. Pritom su posebno zabrinjavajući sadržaji koji prikazuju nasilje, poremećaje hranjenja, samoozljeđivanje ili rizične izazove jer mogu djelovati kao model za oponašanje.

Grafikon 36. Neprimjereni sadržaji kojima su djeca bila izložena u posljednjih godinu dana barem jednom mjesečno ili češće (%)

Istraživanje je pokazalo da se gotovo svako peto dijete u dobi do 10 do 16 godina barem jednom

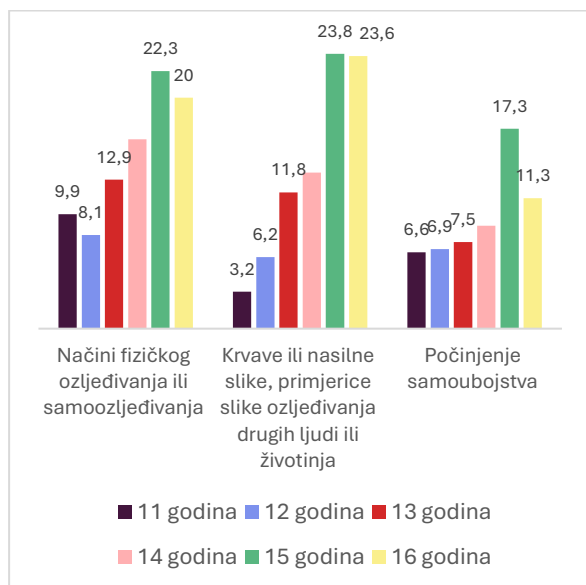
mjesečno ili češće susreće s nekim oblikom vrlo rizičnog sadržaja. Među najčešćim oblicima neprimjerenih sadržaja kojima su djeca izložena na mjesečnoj razini ili češće su teorije zavjere (23,2%), načini kako biti vrlo mršav (20,6%), načini fizičkog ozljeđivanja ili samoozljeđivanja (17,6%), pornografija za odrasle (17,3%) te krvave ili nasilne slike (17,2%).

Grafikon 37. Neprimjereni sadržaji kojima su djeca bila izložena u posljednjih godinu dana barem jednom mjesečno ili češće s obzirom na spol (%)

Većina tih sadržaja pogađa djevojčice i dječake podjednako često, što znači da rizik nije vezan uz spol, nego uz opću izloženost i obrasce korištenja interneta. Ipak, postoje dvije jasne spolne specifičnosti. Djevojčice značajno češće prijavljuju izloženost sadržajima koji promoviraju ekstremnu mršavost i poremećaje hranjenja, dok dječaci značajno češće prijavljuju izloženost pornografskim sadržajima za odrasle.

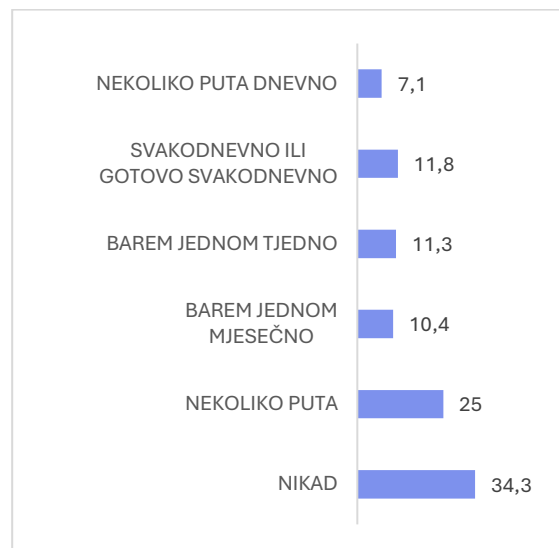
Ako se pogledaju osobito neprimjereni sadržaji koji prikazuju nasilne sadržaje, a zbog mogućnosti njihova kopiranja, u nastavku se donose razlike s obzirom na uzrast djece na tri čestice: načini fizičkog ozljeđivanja i samoozljeđivanja, krvave ili nasilne slike poput ozljeđivanja drugih ljudi ili životinja te počinjenje samoubojstva. Rezultati ponovno pokazuju da izloženost takvim sadržajima raste s uzrastom djece te da su takvim sadržajima puno više izložena starija djeca u odnosu na mlađu, a najrizičnija skupina su djeca u dobi od 15 godina.

Grafikon 38. Neprimjereni nasilni sadržaji kojima su djeca bila izložena u posljednjih godinu dana barem jednom mjesečno ili češće s obzirom na uzrast djece (%)

Čak 40,6% djece u dobi od 10 do 16 godina u posljednjih je godinu dana barem jednom mjesečno ili češće na internetu vidjelo poruke mržnje, ponižavajuće poruke ili komentare na internetu protiv ljudi ili određenih skupina ljudi pri

čemu većini njih nije bila namjera vidjeti ih. Kada su vidjeli takvu vrstu sadržaja 40,9% djece se osjećalo uzrujano, 41,7% nije osjetilo ništa posebno, 10,5% je smatralo da je to smiješno, a njih 7% se osjećalo dobro.

Grafikon 39. Učestalost izloženosti djece govoru mržnje na internetu (%)

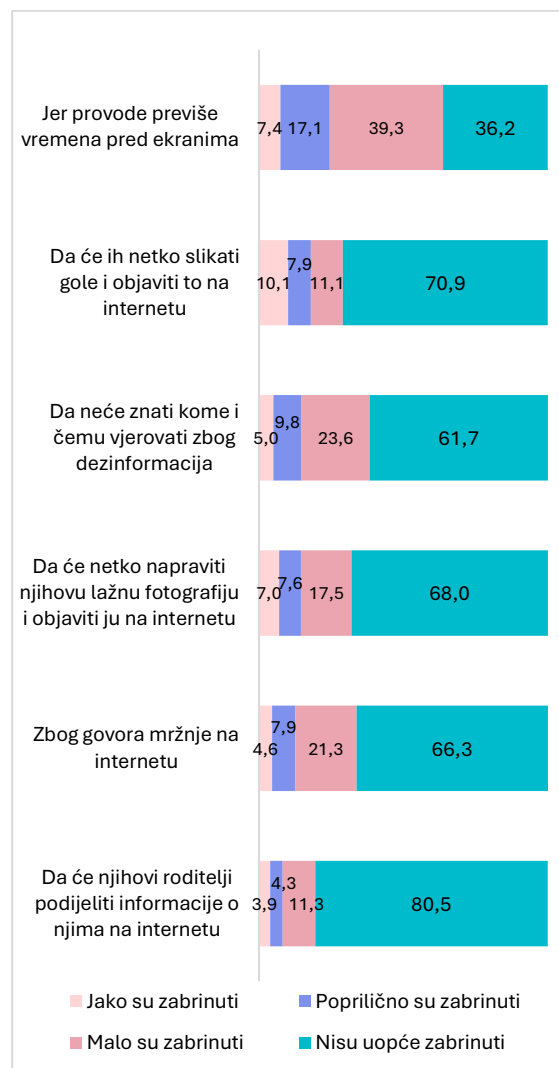
KLJUČNI REZULTATI

Istraživanje pokazuje da se gotovo svako peto dijete barem jednom mjesečno ili češće susreće s vrlo rizičnim sadržajima, pri čemu su najčešći teorije zavjere (23,2%), sadržaji o ekstremnoj mršavosti (20,6%), samoozljeđivanje (17,6%), pornografija za odrasle (17,3%) te krvave/nasilne slike (17,2%). Većina navedenih izloženosti nema značajne spolne razlike, no djevojčice češće prijavljuju sadržaje povezane s ekstremnom mršavošću i poremećajima hranjenja, dok dječaci češće nailaze na pornografske sadržaje. Izloženost posebno nasilnim temama (samoozljeđivanje, nasilne slike, samoubojstvo) raste s dobi, a kao najrizičnija se skupina izdvajaju petnaestogodišnjaci. Govoru mržnje, ponižavajućim porukama ili komentarima protiv ljudi/skupina barem jednom mjesečno ili češće bilo je izloženo 40,6% djece.

OSJEĆAJ SIGURNOSTI I ZABRINUTOSTI

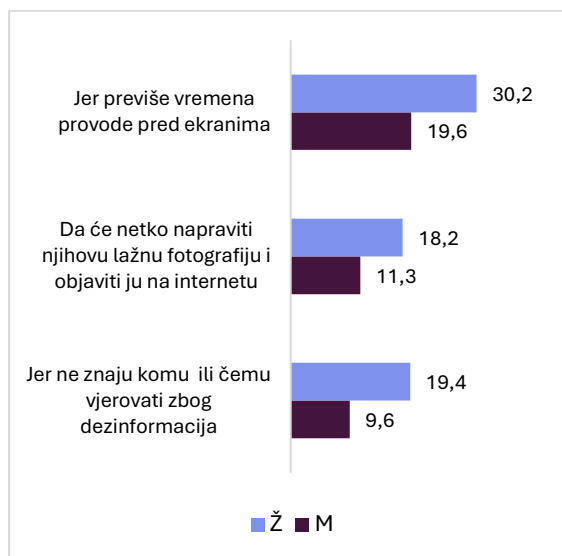
Strahovi vezani uz internet, medije i društvene mreže među djecom postaju sve učestaliji kako digitalno okruženje postaje važan dio njihovog svakodnevnog života. Djeca se sve češće susreću s rizicima poput elektroničkog nasilja, neprimjerenog sadržaja, dezinformacija i pritiska društvenih mreža, što može utjecati na njihovo emocionalno stanje i osjećaj sigurnosti. Izloženost ovim izazovima, uz još nedovoljno razvijene mehanizme samoregulacije i kritičkog razmišljanja, može dovesti do različitih strahova i nelagoda. Zbog toga je važno razumjeti kako se ovi strahovi pojavljuju i koje čimbenike uključuju, kako bismo djeci pružili bolju podršku i zaštitu u digitalnom prostoru.

Među strahovima vezanima uz internet, medije i društvene mreže među djecom (Grafikon 40), uz koje je vezana jaka ili prilična zabrinutost, najistaknutiji je onaj vezan uz percepciju predugog provođenja vremena pred ekranima, koji dijeli oko četvrtine istraživanog uzorka djece. Nešto je manje izražen strah da će ih netko fotografirati gole i te fotografije objaviti na internetu, iza čega slijedi strah od dezinformacija i nemogućnosti razlučivanja pouzdanih od nepouzdatih izvora. Strah da će netko izraditi njihovu lažnu fotografiju i objaviti ju na internetu razlog je straha kod sedmine djece, a nešto manje njih pribojava se da će biti žrtve govora mržnje na internetu. Na kraju dolazi strah da će njihovi roditelji podijeliti informacije o njima na internetu, što zabrinjava oko 8% djece u dobi od 10 do 16 godina, no iako se ovaj broj ne čini visok, indikativan je jer je riječ o radnjama roditelja koje mogu ostaviti dalekosežne posljedice na njihovu djecu.

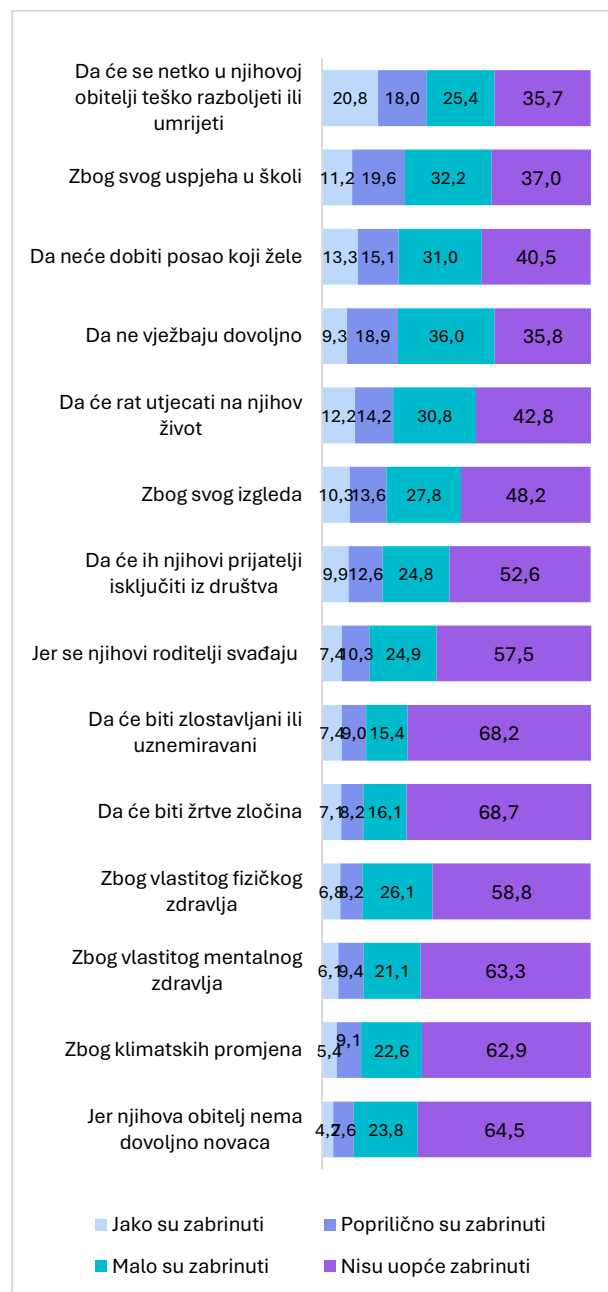
Grafikon 40. Pojavnost strahova vezanih uz internet, medije i društvene mreže među djecom (%)

S obzirom na spol (Grafikon 41), zabilježene su statistički značajne razlike među djecom u strahu od previše provedenog vremena pred ekranima, lažnih fotografija objavljenih na internetu i dezinformacija, pri čemu su djevojčice ove strahove prijavljivale gotovo dvostruko više od dječaka. Spolno uvjetovana priroda ovih strahova potencijalno ukazuje na veću ranjivost djevojčica u digitalnoj sferi, slijedom čega postoji potreba većeg osvještavanja djece o štetnim pojavama u koje su uključeni, te njihove edukacije i senzibilizacije za odgovorno korištenje medija i digitalnih uređaja.

Grafikon 41. Pojavnost strahova vezanih uz internet, medije i društvene mreže s obzirom na spol (%)

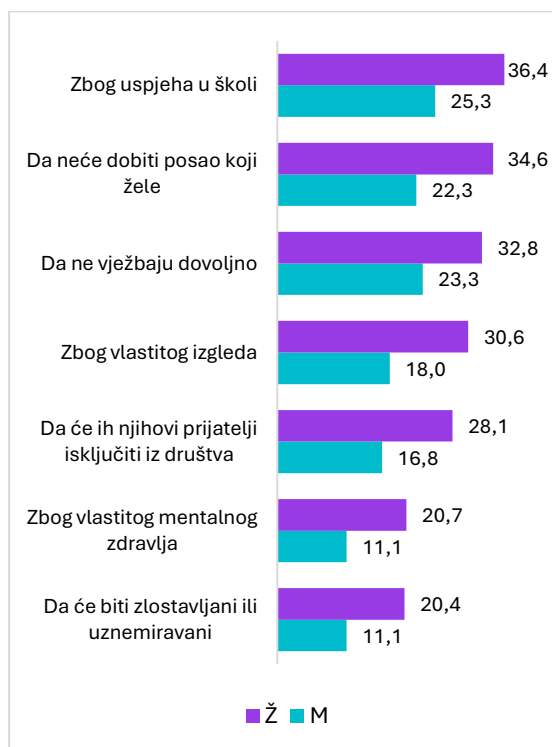
Strahovi koji se odnose na osobnu i društvenu razinu, a koje su djeca iskazala tijekom istraživanja, odnose se na širok raspon pojava (Grafikon 42). Pritom je najveća zabrinutost – kod gotovo dvije petine djece, iskazana u odnosu na mogućnost da se netko iz njihove obitelji razboli ili umre, što pokazuje da su dječji životi dijelom obilježeni i vrlo ozbiljnim strahovima. Slično, ali kod oko trećine uzorka, iskazan je strah od lošeg uspjeha u školi, iza kojeg slijedi strah da neće raditi na željenom poslu te strah od tjelesne neaktivnosti. Strahove vezane uz ratne opasnosti iskazalo je više od četvrtine djece, a nešto manje njih pribojava se da neće biti fizički atraktivni. Strahovi vezani uz vršnjački pritisak, točnije strah od vlastitog nedovoljno atraktivnog izgleda te strah da će ih prijatelji isključiti iz društva, prisutni su kod oko petine djece. Zbog narušenih odnosa roditelja, doživljaja zlostavljanja ili zločina, fizičkog te mentalnog zdravlja i klimatskih promjena zabrinuto je nešto manje djece, dok zbog materijalne oskudice vlastite obitelji brine nešto više od desetine njih.

Grafikon 42. Pojavnost strahova vezanih uz osobnu i društvenu razinu među djecom (%)

Slično kao i kod strahova vezanih uz medije i internet, i kod strahova vezanih uz osobnu i društvenu razinu djevojčice u prosjeku prijavljuju veću zabrinutost (Grafikon 43). Statistički značajne razlike, i to u prosjeku za trećinu višu zabrinutost kod djevojčica nego dječaka, zabilježene su u slučaju straha od neuspjeha u školu, te nemogućnosti dobivanja željenog posla. Također, djevojčice u prosjeku češće osjećaju pritisak društva i vršnjaka jer ih više nego dječaka

izjavljuju da strahuju od fizičke neaktivnosti, nedovoljno atraktivnog fizičkog izgleda, isključivanja iz društva, zlostavljanja ili uznemiravanja te narušenog mentalnog zdravlja. Takvi ponavljajući obrasci spolnih razlika temelj su za kreiranje ciljanih javnih politika u području digitalne pismenosti i mentalnog zdravlja.

Grafikon 43. Pojavnost strahova vezanih uz osobnu i društvenu razinu s obzirom na spol (%)

budućnost, dok su ratne opasnosti, tjelesni izgled i socijalna prihvaćenost također značajni izvori straha. U gotovo svim područjima djevojčice iskazuju višu razinu zabrinutosti od dječaka, osobito kada je riječ o digitalnim rizicima, školskom neuspjehu, društvenom pritisku i mentalnom zdravlju, što upućuje na njihovu veću ranjivost i potrebu za ciljanim mjerama edukacije, podrške i zaštite u području digitalne pismenosti i mentalnog zdravlja.

KLJUČNI REZULTATI

Dječji strahovi obuhvaćaju i digitalno okruženje i osobnu te društvenu razinu, pri čemu su osobito izraženi strahovi povezani s internetom, medijima i društvenim mrežama, poput prekomjernog vremena pred ekranima, neprimjerenog korištenja fotografija, dezinformacija i govora mržnje, kao i strahovi vezani uz obitelj, školu, buduće zaposlenje, zdravlje i vršnjačke odnose. Istraživanje pokazuje da su djeca suočena s ozbiljnim emocionalnim opterećenjima, pri čemu je najveća zabrinutost vezana uz zdravlje članova obitelji, školski uspjeh i

ULOGA RODITELJA U SIGURNOSTI DJECE NA INTERNETU

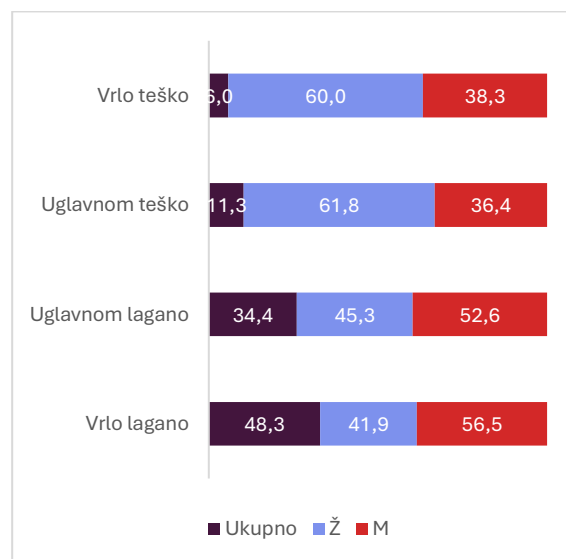
Dječje pravo na privatnost određeno je i zajamčeno brojnim normativnim aktima i traži dodatni napor kod svih dionika radi očuvanja dječje dobrobiti. Djeca su u istraživanju ukazala na najčešće situacije u kojima ih se nije pitalo za dozvolu ili mišljenje. U tome su, prema njihovom mišljenju, u manjem broju slučajeva podjednako griješili njihovi prijatelji, roditelji/skrbnici kao i nastavnici ili škola. Nakon što su roditelji/skrbnici objavili sadržaj o djeci na internetu, 4,8% djece je primilo negativne i uvredljive komentare; 7,1% djece je bilo uzrujano zbog informacija koje su roditelji objavili o njima, a da prethodno nisu pitali slažu li se s tim. Gotovo isti postotak djece (7%) tvrdi kako su njihovi prijatelji objavili informacije o njima na internetu bez njihove privole.

Grafikon 44. Iskustva djece o dijeljenju informacija i razotkrivanju privatnosti (%)

Roditeljska medijacija (posredovanje) temelji se na komunikaciji. Budući da je u središtu pristupa komunikacija, od djece smo najprije željeli saznati koliko im je lako razgovarati sa svojim roditeljem/skrbnikom o stvarima koje ih uznemiruju.

Iako većina djece izjavljuje kako im je vrlo lagano (48,3%) ili uglavnom lagano (34,4%) razgovarati s roditeljem/skrbnikom, zanimljivo je uočiti značajne razlike u odgovorima između dječaka i djevojčica. Naime, iako je ukupni broj odgovora u kategoriji *uglavnom teško* manji (11,3%) vidi se kako je ovdje veći izazov pred djevojčicama - 61,8% djevojčica te 36,4% dječaka, a vrlo je sličan omjer i u kategoriji *vrlo teško* gdje se tako izjasnilo 60% djevojčica i 38,3% dječaka. Ti podaci ukazuju na dodatni izazov prema kojem bismo u posredujućim aktivnostima više pozornosti trebali posvetiti djevojčicama, kako bismo im olakšali razgovor o stvarima koje ih uznemiruju.

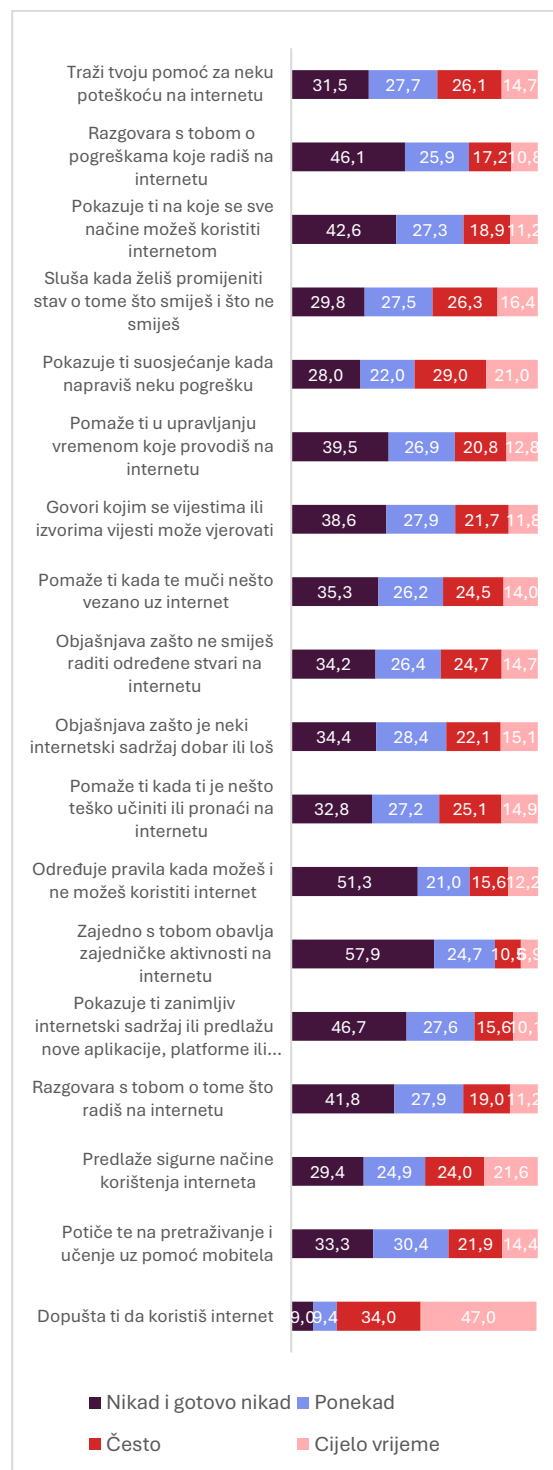
Grafikon 45. Iskustvo razgovora s roditeljima/skrbnicima o stvarima koje ih uznemiruju (%)

Roditeljsko posredovanje nerijetko se temelji na roditeljskim ograničenjima koja se odnose na interakciju s drugim korisnicima, kao i na različite oblike tehničkih ograničenja. Većina roditelja/skrbnika (81%) djeci dopušta da koriste internet. No, u brojnim kategorijama većina ih ne pruža dovoljno pomoći i potporu djeci u

digitalnom okruženju. To se može prepoznati u brojnim pokazateljima prema iskazanim stavovima djece:

- 46,1% roditelja/skrbnika djece nikad ili gotovo nikad ne razgovara s djecom o pogreškama koje rade na internetu;
- 41,8% roditelja/skrbnika djece nikad ili gotovo nikad ne razgovara s djecom o tome što rade na internetu;
- 51,3% roditelja/skrbnika djece nikad ili gotovo nikad ne određuje pravila kada mogu i ne mogu koristiti internet;
- 57,9% roditelja/skrbnika djece nikad ili gotovo nikad ne obavlja s djecom zajedničke aktivnosti na internetu;
- 42,6% roditelja/skrbnika djece nikad ili gotovo nikad ne pokazuje djeci na koje se sve načine mogu koristiti internetom;
- 50% roditelja/skrbnika djece često ili cijelo vrijeme pokazuju suosjećanje kada dijete napravi neku pogrešku;
- 33,6% roditelja/skrbnika djece često ili cijelo vrijeme pomažu djeci u upravljanju vremenom koje provode na internetu;
- 38,5% roditelja/skrbnika djece često ili cijelo vrijeme pomažu djeci kada ih nešto zabrinjava vezano uz internet.

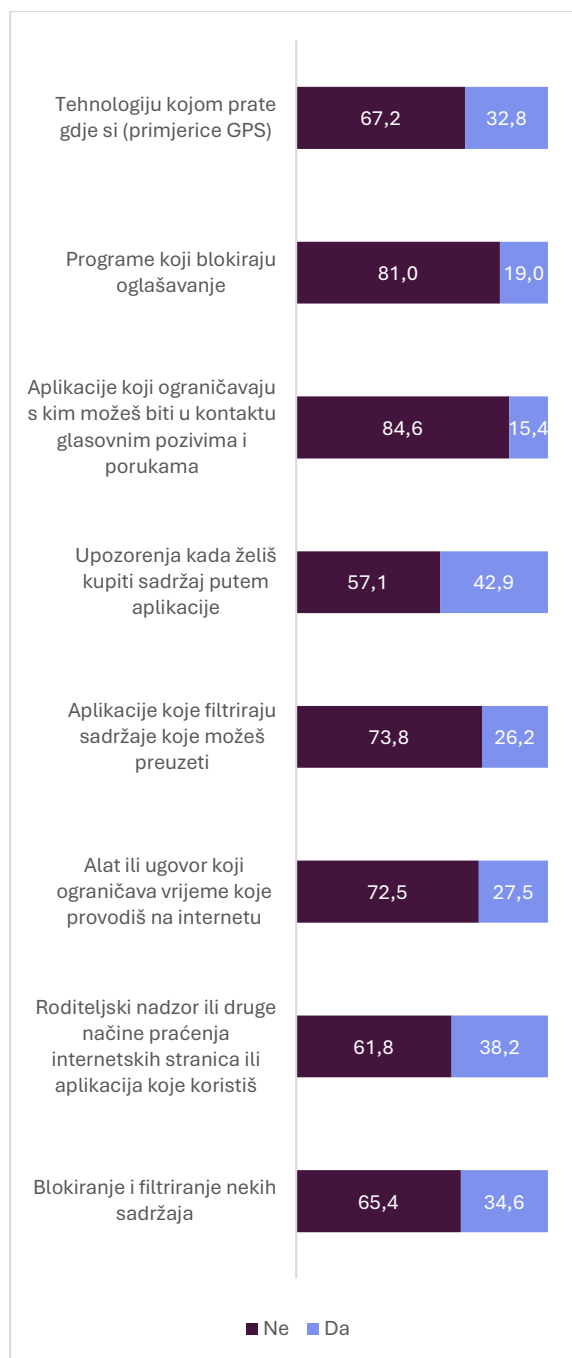
Navedeni rezultati pokazuju kako je potrebno uložiti dodatni napor u edukaciju roditelja/skrbnika u području digitalne i medijske pismenosti kako bi ih se osnažilo za roditeljsko posredovanje.

Grafikon 46. Stavovi djece o konkretnim aktivnostima kao dijela roditeljskog posredovanja (%)

Istraživanje je pokazalo i kako roditelji ne primjenjuju brojne mjere koje se odnose na tehničke restrikcije. Većina roditelja/skrbnika ne primjenjuju programe koji blokiraju oglašavanje, kao ni brojne aplikacije koje bi mogle olakšati

snalaženje djece u izazovima koji ih okružuju na internetu.

Grafikon 47. Primjena aplikacija i mjera u praćenju korištenja interneta (%)

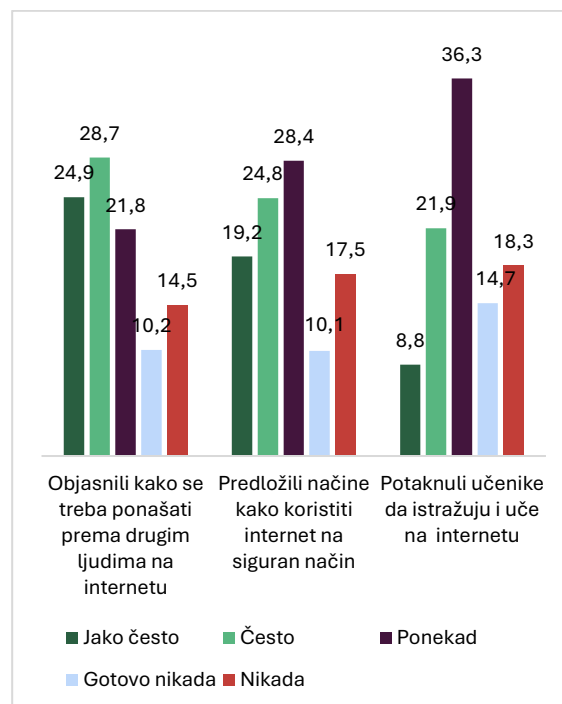
KLJUČNI REZULTATI

Istraživanje naglašava važnost dječje privatnosti i pokazuje da djeca primjećuju situacije u kojima se njihov pristanak zanemaruje, pri čemu se propusti događaju kod prijatelja, roditelja/skrbnika te škole. Iako većina djece kaže da im je lako razgovarati s roditeljem/skrbnikom o uznemirujućim iskustvima, djevojčice znatno češće nego dječaci navode da im je to teško, što upućuje na potrebu ciljane podrške u komunikaciji. Unatoč tome što 81% roditelja dopušta korištenje interneta, veliki udio djece navodi manjak aktivnog posredovanja: roditelji često ne razgovaraju o *online* aktivnostima i pogreškama, ne postavljaju pravila, ne provode zajedničke aktivnosti niti sustavno poučavaju djecu kako koristiti internet. Dodatno, većina roditelja ne koristi tehničke mjere zaštite (npr. blokiranje oglasa i srodne aplikacije), što zajedno s nalazima o komunikaciji i pravilima ukazuje na potrebu jačanja roditeljskih digitalnih i medijskih kompetencija.

ULOGA ŠKOLE I NASTAVNIKA U OBLIKOVANJU PRISTUPA I KORIŠTENJA DIGITALNIH MEDIJA

Uloga škole i nastavnika ključna je u oblikovanju zdravog, sigurnog i odgovornog pristupa digitalnim medijima među djecom. Kao primarno okruženje za učenje, škola pruža priliku za razvoj digitalnih kompetencija, kritičkog razmišljanja i svjesnosti o rizicima i prednostima digitalnih tehnologija. Nastavnici imaju važnu zadaću usmjeravati učenike prema odgovornom korištenju digitalnih alata, poticati ih na stvaranje pozitivnih digitalnih navika te ih učiti kako prepoznati i izbjeći potencijalne opasnosti. Kroz suradnju škole, obitelji i zajednice moguće je stvoriti cjeloviti pristup koji djeci omogućuje sigurno i smisleno korištenje digitalnog okruženja.

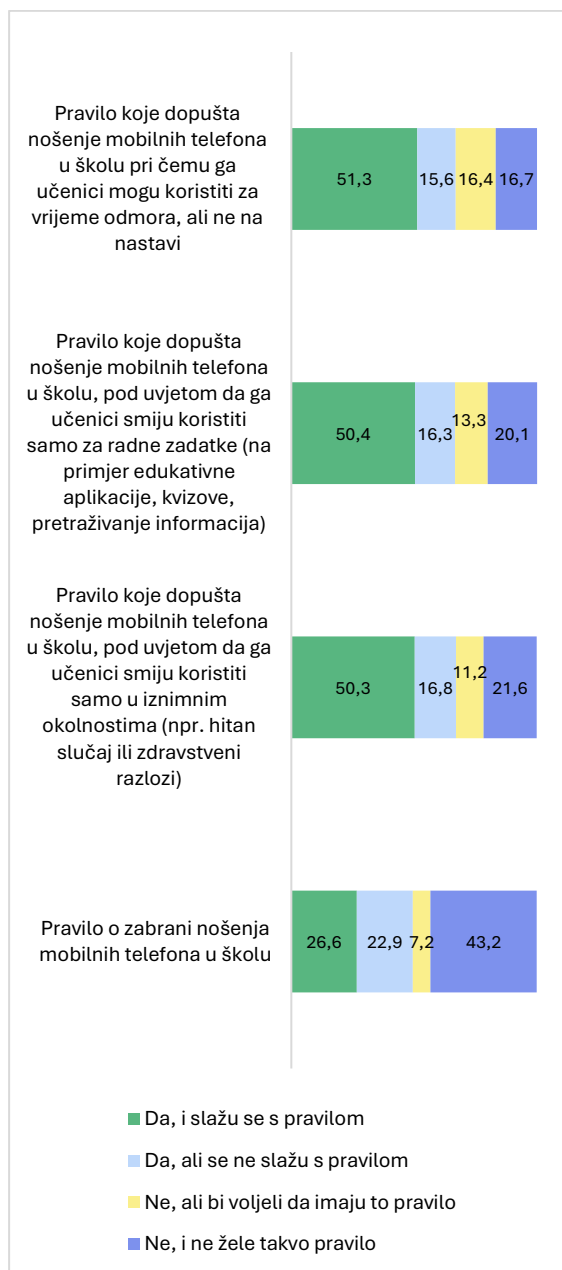
S obzirom na to da su u našem uzorku djeca u dobi od 10 do 16 godina, podatak da tek nešto više od polovice ispitanika (Grafikon 48) ima iskustvo aktivne uloge nastavnika u pristupu učenika internetu, dok četvrtina djece gotovo nikada ili nikada nije doživjela da ih nastavnici upućuju u načine korištenja interneta, sugerira da nastavnici u tom pogledu u prosjeku najčešće zauzimaju pasivnu ulogu. Pritom, kada zauzimaju proaktivnu ulogu, nastavnici najčešće objašnjavaju kako se na internetu treba ponašati prema drugim ljudima, kako sigurno koristiti internet, dok je poticanje učenika na učenje i istraživanje putem interneta na posljednjem mjestu.

Grafikon 48. Uloga nastavnika u pristupu učenika internetu (%)

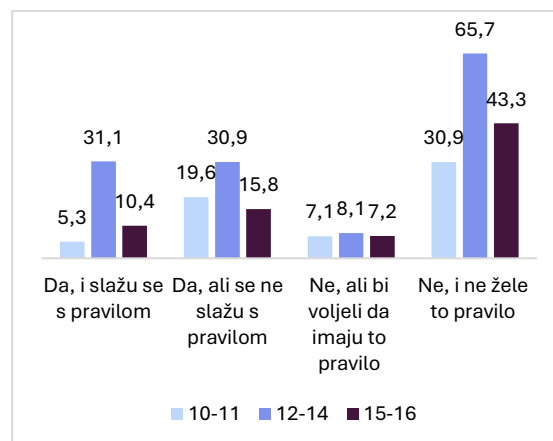
Korištenje mobitela u školama postalo je jedna od najaktualnijih tema u obrazovnim institucijama diljem svijeta. Dok su pametni telefoni neizostavan dio svakodnevnog života djece, škole se suočavaju s izazovima kako uravnotežiti njihove prednosti i negativne učinke na učenje. U svijetu i Europi raste broj zemalja koje uvode strože mjere ili potpune zabrane nošenja mobitela u školama, nastojeći povećati fokus učenika i smanjiti distrakcije. Hrvatska, prateći ovaj trend, također raspravlja o pravilima i ograničenjima vezanima uz korištenje mobitela u školskim prostorima, nastojeći pronaći najbolji pristup za sigurnost i kvalitetu obrazovanja.

Među pravilima o korištenju mobitela u školama (Grafikon 49), djeci je najprihvatljivije ono koje dopušta nošenje mobitela u školu sa zabranom korištenja tijekom nastave, dok im je pravilo potpune zabrane nošenja mobitela u škole najmanje prihvatljivo.

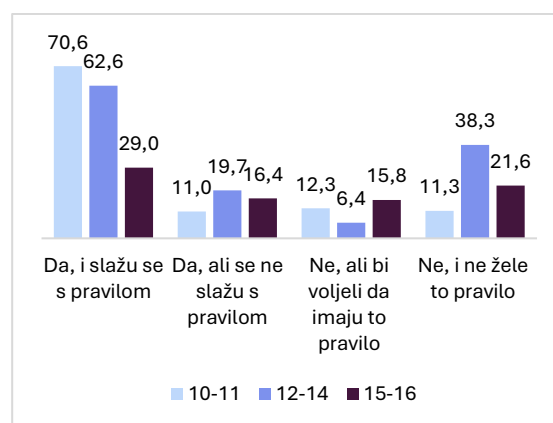
Grafikon 49. Primjena i percepcija pravila o korištenju mobitela u školama (%)

Zabrana nošenja mobitela u škole prihvatljivija je srednjoj dobnoj skupini, nego djeci u dobi od 10 i 11 godina te djeci u dobi od 15 i 16 godina (Grafikon 50). Tek se 5% djece u dobi od 10 i 11 godina slaže s tim pravilom, što je čak dvostruko manje od djece u dobi od 15 i 16 godina koji to podržavaju. Navedeno se može protumačiti većom zrelošću s porastom dobi te većom osviještenosti o mogućnostima i rizicima digitalnog svijeta.

Grafikon 50. Primjena i percepcija pravila o zabrani nošenja mobilnih telefona u školu, u odnosu na dob djece (%)

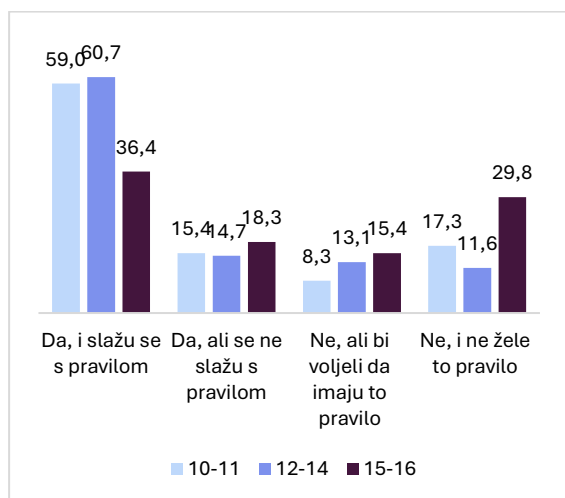
S druge strane, podaci pokazuju da djeca žele fleksibilnost u pristupu mobitelima u školi jer ih većina u dobi od 10 do 14 godina podržava pravilo nošenja mobitela u školu uz zabranu korištenja tijekom nastave (grafikon 51). Najstarija skupina ispitanika ipak u nešto većoj mjeri želi samostalno odlučivati o korištenju mobitela u školi jer ih ukupno nešto više od trećine ili ne želi takvo pravilo ili se ne slažu s njime.

Grafikon 51. Primjena i percepcija pravila koje dopušta nošenje mobilnih telefona u školu, pod uvjetom da ga učenici smiju koristiti samo u iznimnim okolnostima, u odnosu na dob djece (%)

Slično prethodno prikazanim rezultatima, i u slučaju korištenja mobitela u školi samo za radne zadatke (Grafikon 52), razmjerno najveći udio djece u dobi do 14 godina podržava to pravilo, dok nešto više od dvije petine djece u dobi od 15 i 16

godina ili ne žele takvo pravilo ili ga njihova škola primjenjuje dok im se oni protive.

Grafikon 52. Primjena i percepcija pravila koje dopušta nošenje mobilnih telefona u školu, pod uvjetom da ga učenici smiju koristiti samo za radne zadatke, u odnosu na dob djece (%)

KLJUČNI REZULTATI

Uloga škole i nastavnika prepoznata je kao ključna u razvoju odgovornog i sigurnog korištenja digitalnih medija, no rezultati pokazuju kako nastavnici u praksi često imaju pasivnu ulogu jer tek nešto više od polovice djece ima iskustvo aktivne uključenosti nastavnika u usmjeravanju korištenja interneta, pri čemu se naglasak najčešće stavlja na pravila ponašanja i sigurnost, a rjeđe na učenje i istraživanje putem interneta. Istodobno, rasprave o korištenju mobitela u školama odražavaju napetost između potrebe za smanjenjem distrakcija i želje učenika za fleksibilnošću, pri čemu većina djece podržava nošenje mobitela uz zabranu korištenja tijekom nastave, dok je potpuna zabrana najmanje prihvatljiva, osobito najmlađima. Razlike prema dobi upućuju na veću osviještenost i zrelost starijih učenika, ali i na njihovu izraženiju potrebu za autonomijom, što ukazuje na važnost uravnoteženih školskih politika koje kombiniraju jasna pravila, pedagoško vodstvo i razvoj digitalnih kompetencija.

DOBROBIT I MENTALNO ZDRAVLJE DJECE U DIGITALNOM OKRUŽENJU

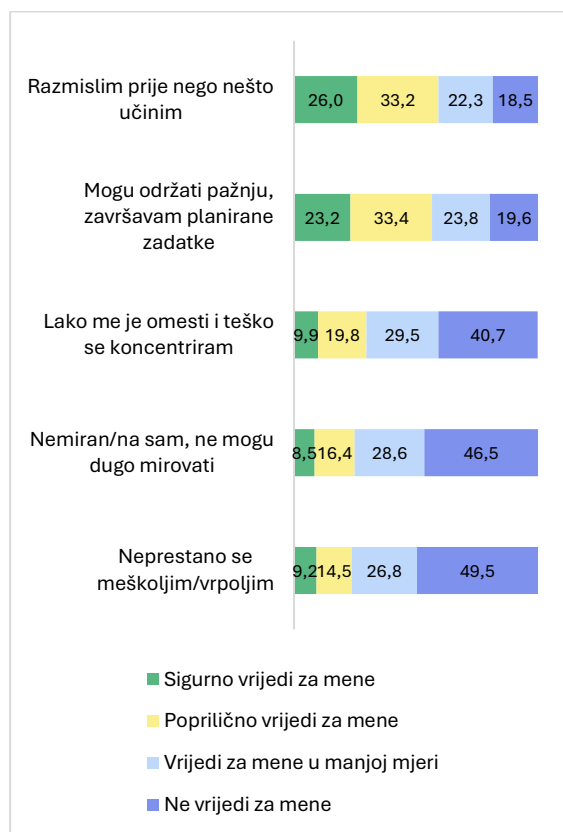
Digitalno okruženje sve više oblikuje svakodnevni život djece, donoseći brojne mogućnosti za učenje i povezivanje, ali i izazove za njihovu dobrobit i mentalno zdravlje. Iako tehnologija omogućava pristup informacijama i društvenim mrežama, prekomjerna izloženost, elektroničko nasilje i stalna potreba za digitalnom prisutnošću mogu negativno utjecati na emocionalno stanje djece. Razumijevanje kako digitalni svijet utječe na psihičko zdravlje te pronalaženje načina za podršku djeci ključno je za njihovu sigurnost i razvoj.

Podaci (Grafikon 53) upućuju na to da većina djece rjeđe prepoznaje kod sebe izražene oblike nemira, impulzivnosti i teškoća koncentracije, budući da gotovo polovica ispitanika navodi da tvrdnje o neprestanom meškoljenju i nemogućnosti dugotrajnog mirovanja za njih ne vrijede. Ipak, značajan udio djece procjenjuje da su im pažnja i koncentracija izazov jer gotovo trećina ispitanika navodi da ih je lako omesti i da se teško koncentriraju barem u manjoj mjeri ili više.

S druge strane, pozitivni aspekti samoregulacije relativno su snažno zastupljeni: više od polovice djece smatra da za njih poprilično ili sigurno vrijedi da mogu održati pažnju i završavati planirane zadatke te da razmisle prije nego što nešto učine. Ti rezultati ukazuju na heterogenost iskustava djece, pri čemu većina ne iskazuje ozbiljne poteškoće, ali postoji nezanemariv dio populacije kojem su pažnja, nemir i impulzivnost povremeni ili umjereni izazovi, što upućuje na potrebu za daljnjim praćenjem i podrškom u razvoju vještina samoregulacije.

Statistički značajne dobne razlike zabilježene su u dijelu podataka koji sugeriraju kako je najmanji osjećaj nemira prisutan kod najstarije skupine djece, kao i učestalo meškoljenje i otežano koncentriranje. S druge strane, spolne razlike ukazuju na to da je više dječaka od djevojčica

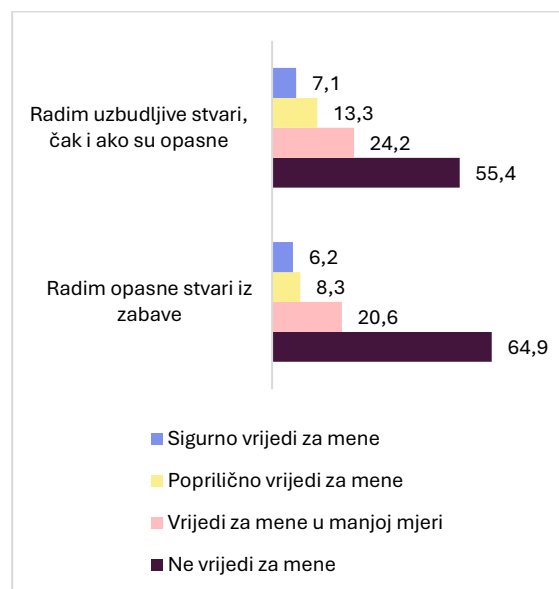
izjavilo da im je pažnja dobra i da dovršavaju započete poslove, no istovremeno više djevojčica iskazuje dobru mogućnosti koncentriranja na zadatke.

Grafikon 53. Odrednice psihološke regulacije (samokontrole) djece (%)

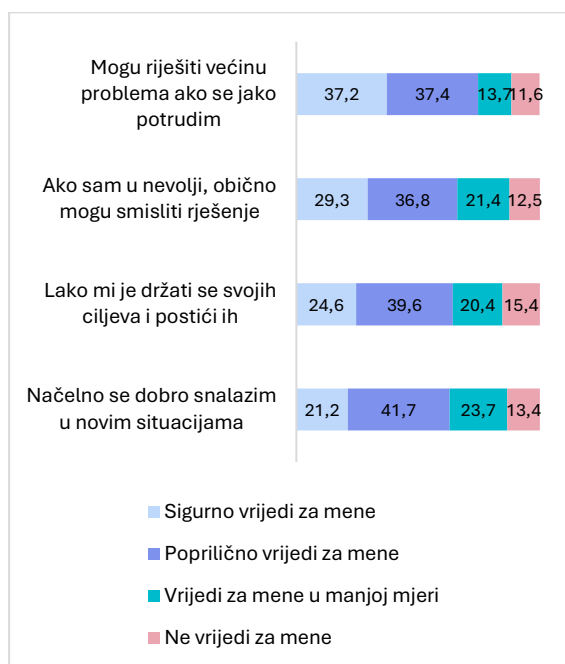
Rezultati našeg istraživanja (Grafikon 54) pokazuju kako većina djece kod sebe ne prepoznaje sklonost rizičnom ponašanju jer gotovo dvije trećine ispitanika navodi da za njih ne vrijedi tvrdnja kako rade opasne stvari iz zabave, dok se nešto više od polovice isto izjašnjava za obavljanje uzbudljivih aktivnosti koje mogu biti opasne. Ipak, zamjetan je manji, ali ne zanemariv udio djece koja u različitim stupnjevima iskazuju sklonost rizičnim ponašanjima, pri čemu je ta sklonost izraženija kod tvrdnje o sudjelovanju u uzbudljivim, potencijalno opasnim aktivnostima, nego kod namjernog činjenja opasnih stvari radi zabave. Navedeni rezultati upućuju na to da iako većina djece ne traži rizik, određeni dio njih pokazuje interes za uzbuđenje i iskušavanje granica, što naglašava važnost preventivnih

programa koji potiču procjenu rizika i razvoj odgovornog donošenja odluka. Pritom je daljnjim obradama utvrđeno kako djevojčice rjeđe od dječaka izjavljuju kako rade opasne stvari iz zabave ili uzbudljive stvari čak i ako su opasne, a ove su pojave najizraženije kod najstarije dobne skupine djece.

Grafikon 54. Odrednice traženja uzbuđenja kod djece (%)

Podaci o samoučinkovitosti (Grafikon 55) upućuju na relativno visoku razinu povjerenja djece u vlastite sposobnosti, budući da većina ispitanika za sve odrednice navodi da za njih poprilično ili sigurno vrijede. Najizraženija je procjena osobne učinkovitosti u rješavanju problema jer gotovo tri četvrtine djece smatra da može riješiti većinu problema ako se jako potrude ili da u nevolji obično mogu smisliti rješenje. Nešto niže, ali i dalje pozitivne, procjene odnose se na snalaženje u novim situacijama te ustrajnost u postizanju ciljeva, iako se kod tih odrednica bilježi nešto veći udio onih koji ih doživljavaju kao manje izražene ili za sebe nevažne. Takvi rezultati sugeriraju da većina djece posjeduje razvijen osjećaj osobne kompetentnosti i kontrole nad izazovima, ali i da postoji manji dio populacije kojemu je potrebna dodatna podrška u jačanju samopouzdanja, ustrajnosti i vještina suočavanja s novim ili zahtjevnim situacijama.

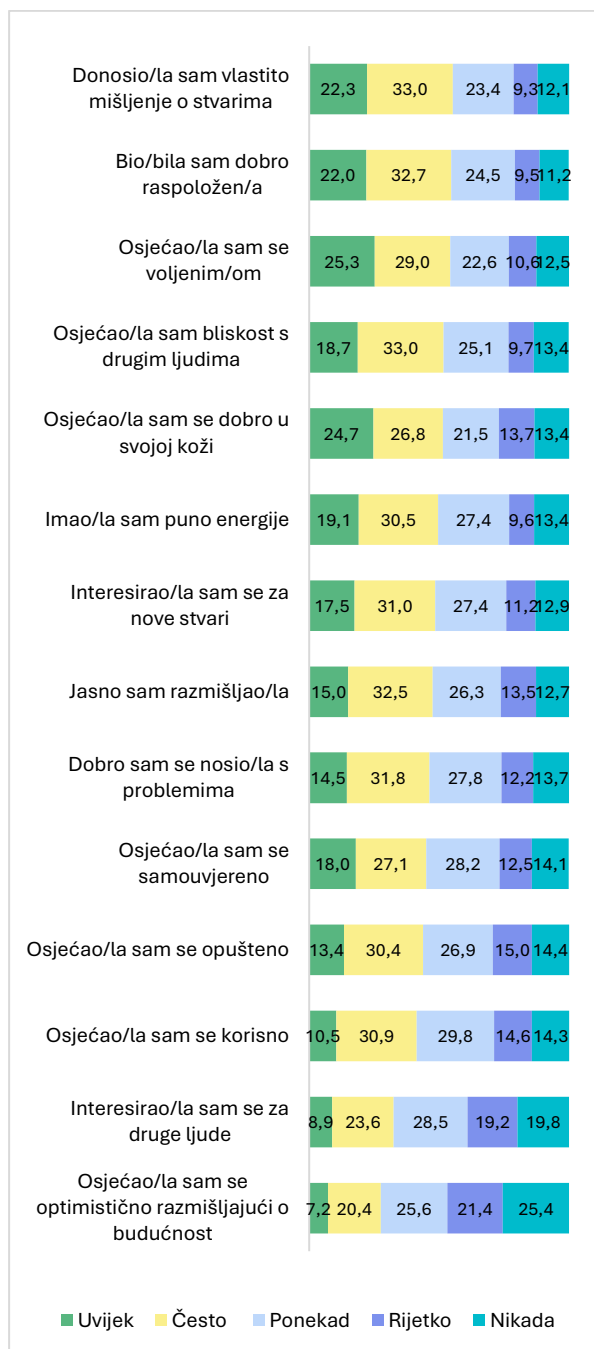
Grafikon 55. Odrednice samoučinkovitosti kod djece (%)

Daljnjim analizama ustanovili smo statistički značajne razlike u odnosu na spol i dob. Pritom više dječaka nego djevojčica iskazuje uvjerenost da mogu riješiti većinu problema ako se jako potrude, kao i sposobnost snalaženja u novim situacijama. Osjećaj samoučinkovitosti u postizanju ciljeva najviši je kod najmlađe, a najniži kod najstarije dobne skupine. Pomalo iznenađujuće, uvjerenost u vlastito snalaženje u novim situacijama najrjeđe su iskazala djeca u skupini od 14 do 16 godina, no navedeno je moguće objasniti potencijalno većim rasponom situacija u kojima se djeca u toj skupini nalaze u odnosu na pripadnike dviju mlađih skupina. Ovome je sukladan nalaz da djeca u dobi od 10 i 11 godina rjeđe izjavljuju da mogu smisliti rješenje ako su u nevolji, što odgovara standardnoj razvojnoj putanji djece.

Većina djece najčešće navodi da se „često” ili „ponekad” osjećaju optimistično, korisno, opušteno, samouvjereno i dobro raspoloženo, uz to da se relativno često osjećaju energično i skloni su donositi vlastito mišljenje te se doživljavaju sposobnima nositi se s problemima i jasno razmišljati. Istodobno, udjeli odgovora

„rijetko” i „nikada” pokazuju da je kod manjeg, ali značajnog dijela djece prisutna povremena emocionalna distanca, napetost ili manjak osjećaja bliskosti i voljenosti, što se odražava i u nešto većim postocima takvih odgovora za osjećaj bliskosti s drugima, interes za druge ljude i osjećaj voljenosti u odnosu na ostale tvrdnje. Relativno niski udjeli odgovora „uvijek” upućuju na to da trajno vrlo visoka razina blagostanja karakterizira tek manji dio ispitanika, dok značajni postoci odgovora „rijetko” i „nikada” kod optimizma, opuštenosti i samouvjerenosti sugeriraju postojanje skupine djece koja se češće osjeća napeto, nesigurno i pesimistično te bi mogli imati povećan rizik za narušeno mentalno zdravlje.

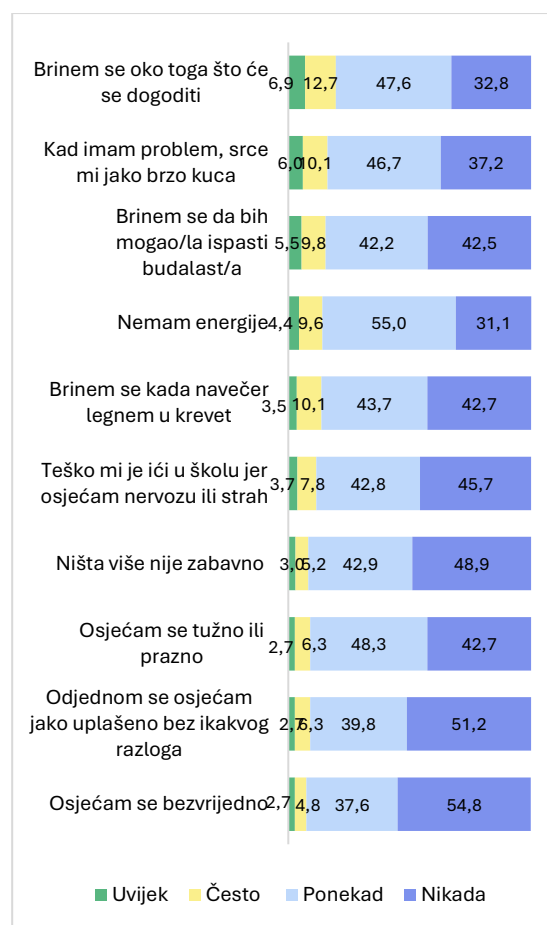
S obzirom na statistički značajne razlike među djecom, osjećaj optimizma, opuštenosti, korisnosti, te interesa za druge osobe, raste s dobi. S druge strane, dojam dobrog nošenja s problemima, osjećaj jasnoće razmišljanja, „dobrog osjećaja u vlastitoj koži”, bliskosti s drugim ljudima, samouvjerenosti, te prilika da donesu vlastito mišljenje, voljenosti, interesa za nove stvari, najmanji su u najmlađoj kohorti. Kada je riječ o osjećaju da imaju visoku razinu energije i osjećaj dobrog raspoloženja, ti su elementi najviši kod djece u dobi od 12 do 14 godina. Nadalje, osjećaj opuštenosti i „dobrog osjećaja u vlastitoj koži” i samouvjerenosti, kao i dojam da su se dobro nosili s problemima češći su kod dječaka nego kod djevojčica. No, kod djevojčica je jače nego kod dječaka izražen osjećaj jasnoće misli.

Grafikon 56. Subjektivna dobrobit djece (%)

Kada je riječ o odrednicama mentalnog zdravlja djece (Grafikon 57), većina djece navodi da se osjećaji bezvrijednosti, naglog intenzivnog straha, tuge, praznine, gubitka interesa za aktivnosti i teškoća s odlaskom u školu javljaju „ponekad” ili „nikada”, što sugerira da kod većine ovakvi oblici narušenog mentalnog zdravlja nisu svakodnevni obrazac funkcioniranja. Istodobno, relativno visoki udjeli odgovora „ponekad”, osobito za osjećaj umora,

nedostatka energije, zabrinutosti prije spavanja te tjelesni znakovi nerвозe poput ubrzanog rada srca, upućuju na to da znatan dio djece povremeno doživljava tjeskobu, napetost i iscrpljenost koje ne treba zanemariti. Vrlo mali postotci odgovora „uvijek” i „često” pokazuju da je kronično povišena razina depresivnih i anksioznih simptoma prisutna kod manjeg dijela djece u dobi od 10 do 16 godina, no upravo ta skupina može biti u većem riziku za narušeno mentalno zdravlje te bi za nju bilo važno rano prepoznavanje i osiguravanje stručne podrške.

Grafikon 57. Mentalno zdravlje djece (%)

Statistički značajne razlike u odnosu na spol i dob pokazuju kako više djevojčica od dječaka prijavljuje poteškoće vezane uz odlazak u školu zbog straha, a djevojčice učestalije osjećaju i nedostatak energije, kao i osjećaj zabrinutosti navečer kada legnu u krevet te brigu oko toga što će se dogoditi. Iznenadan osjećaj straha bez

razloga te osjećaj uznemirenosti uz brzo kucanje srca, kao i umor često osjeća gotovo dvostruko više djevojčica od dječaka, a osjećaji bezvrijednosti, tuge i praznine, uz strah da bi mogle ispasti budalaste također su učestaliji kod djevojčica nego kod dječaka.

Strah od odlaska u školu i osjećaj da im više ništa nije zabavno najučestaliji su kod ovdje najstarije promatrane skupine, i to za skoro četiri puta više nego kod djece u dobi od 10 i 11 godina, a osjećaj zabrinutosti kada navečer legnu u krevet trostruko je viši kod najstarije u odnosu na najmlađu kohortu. Zabrinutost oko toga što će se dogoditi dvostruko je učestalija kod najstarije u odnosu na najmlađu dobnu skupinu, dok je kod djece u dobi od 14 do 16 godina također znatno češći osjećaj tuge ili praznine. Tri puta više djece u najstarijoj u odnosu na najmlađu dobnu skupinu osjeća nedostatak energije, a osjećaj umora je više nego dvaput učestaliji kod djece u dobi od 14 do 16, nego kod djece starosti 10 i 11 godina. No, znatno više djece u dobi od 10 i 11 godina od djece u ostalim dobnim skupinama zabrinuto je da bi mogli ispasti budalasti.

KLJUČNI REZULTATI

Nalazi istraživanja ukazuju na složenu, ali pretežno umjereno povoljnu sliku dobrobiti, samoregulacije, samoučinkovitosti i mentalnog zdravlja djece, uz jasno prepoznatljive dobne i spolne razlike koje imaju važne implikacije za javne politike i programe digitalne pismenosti.

Većina djece ne izvještava o trajno izraženom nemiru, impulzivnosti, teškoćama koncentracije, sklonosti rizičnim ponašanjima ili ozbiljnim depresivnim i anksioznim simptomima, te se opisuje kao prilično sposobnima zadržati pažnju, završavati zadatke, rješavati probleme i snalaziti se u novim situacijama, što govori u prilog relativno visokoj razini samoregulacije, osobne kompetentnosti i subjektivnog blagostanja.

Istodobno, nezanemariv dio djece navodi povremene ili umjerene teškoće, poput lako ometene pažnje, povremenog nemira i impulzivnosti, sklonosti uzbudljivim, potencijalno rizičnim aktivnostima, osjećaja umora, nedostatka energije, zabrinutosti i tjelesnih znakova tjeskobe. Pritom su takvi izazovi češće izraženi kod djece u dobi od 15 i 16 godina te kod djevojčica, osobito u pogledu emocionalne ranjivosti i anksioznosti. Ujedno se bilježe dobne razlike u percepciji samoučinkovitosti (pad uvjerenja u vlastitu učinkovitost i energiju u najstarijoj skupini) te rast optimizma, opuštenosti i interesa za druge s dobi, što upućuje na to da razvojni kontekst, školske zahtjeve i pritiske vršnjačkog okruženja treba uzeti ozbiljno pri oblikovanju mjera javnih politika i intervencija.

U uvjetima snažno digitaliziranog djetinjstva, ovi rezultati sugeriraju da u javne politike trebaju sustavno integrirati teme mentalnog zdravlja i odgovornog korištenja tehnologije. Na razini obrazovnog sustava potrebno je kroz kurikulum i izvannastavne programe uvesti elemente koji razvijaju digitalnu pismenost, kritičko vrednovanje online sadržaja, razumijevanje utjecaja društvenih mreža na samopoštovanje i uspoređivanje s drugima, prepoznavanje elektroničkog nasilja i online rizičnih ponašanja te vještine regulacije vremena provedenog na ekranima. Programi bi trebali biti dobno i spolno osjetljivi, s pojačanim fokusom na emocionalnu podršku i sučeljavanje s anksioznošću kod djevojčica i starijih adolescenata, kao i na sigurno traženje uzbuđenja i granica kod dječaka. Usto bi u mjere senzibiliziranja trebalo uključivati i roditelje, nastavnike i stručne suradnike, kako bi se stvorilo okruženje koje potiče otvoren razgovor o digitalnim iskustvima, jačanje otpornosti, razvoj zdravih online navika i pravovremeno prepoznavanje znakova narušenog mentalnog zdravlja.

ZAKLJUČAK

Istraživanje provedeno na uzorku od 1.172 djece u dobi od 10 do 16 godina potvrđuje da je digitalni prostor postao neodvojiv dio svakodnevice, ali donosi i kompleksne izazove za dječju dobrobit.

Pristup internetu putem mobilnih telefona gotovo je neograničen, a čak 80% djece posjeduje vlastiti uređaj koji nitko drugi ne koristi. Korištenje digitalnih uređaja duboko je integrirano u dnevnu rutinu pa tako skoro dvije trećine djece koristi uređaje tijekom večere. Zabrinjava podatak da više od 40% djece odlazi na počinak nakon 23 sata, a čak 54,9% djece koristi digitalne uređaje svakodnevno ili gotovo svaki dan tijekom noći. U tome prednjače djeca u dobi od 15 i 16 godina. Dodatno, dio njih koristi internet i nakon dogovorenog vremena za spavanje ili tijekom nastave. Glavne aktivnosti na internetu uključuju slušanje glazbe, gledanje videozapisa i igranje igara, dok se internet rjeđe koristi za kreativno stvaranje sadržaja.

Poseban fokus istraživanja bio je na generativnoj umjetnoj inteligenciji (GUI) koju aktivno koristi većina djece, prvenstveno za školske eseje, olakšavanje zadataka i uštedu vremena. Međutim, svako treće dijete koristi GUI za savjete o brigama ili zdravlju, što ukazuje na potrebu za oprezom. U pogledu digitalnih kompetencija, djeca smatraju da znaju zaštititi svoje uređaje, ali im nedostaju naprednije vještine poput privatnog pregledavanja ili kritičkog razumijevanja algoritama.

Pitanje sigurnosti ostaje kritično jer se 27,1% djece barem jednom mjesečno susreće s uznemirujućim iskustvima na internetu. Najranjivija su djeca od 16 godina, dok su desetogodišnjaci skupina s najnižom razinom prijavljenih neugodnosti. Govor mržnje na internetu vidjelo je čak 40,6% ispitanika. Svako peto dijete doživjelo je neugodno ponašanje uživo, dok ga je 13,9% iskusiilo putem digitalnih kanala, najčešće od strane prijatelja ili školskih kolega. Posebno je alarmantna izloženost seksualnim sadržajima - četvrtina djece primila je

seksualne poruke u posljednjih godinu dana, često od nepoznatih osoba.

Mentalno zdravlje djece usko je povezano s digitalnim navikama. Oko 60% djece priznaje da su zbog interneta proveli manje vremena s obitelji ili prijateljima, a 42,5% se zbog toga i svađalo s bližnjima. Više od polovice djece neuspješno je pokušalo smanjiti vrijeme provedeno na internetu. Najveći strahovi povezani s tehnologijom uključuju predugo vrijeme pred ekranima, objavu golih fotografija te dezinformacije. Djevojčice u prosjeku iskazuju veću razinu zabrinutosti i češće prijavljuju simptome poput umora, tjeskobe i manjka energije.

Uloga roditelja i škole prepoznata je kao ključna, ali nedovoljno iskorištena. Čak 46,1% roditelja nikada ne razgovara s djecom o njihovim pogreškama na internetu, a većina ne koristi tehničke mjere zaštite. Iako je djeci lakše razgovarati s roditeljima nego prije, djevojčice češće navode da im je to teško. Kada im se zadnji put na internetu dogodilo nešto što ih je uznemirilo tek je svako peto dijete razgovaralo s majkom ili ocem, odnosno skrbnikom, a podjednaki broj djece u takvim je situacijama razgovarao sa svojim vršnjakom. Škola najčešće zauzima pasivnu ulogu u digitalnoj edukaciji. Što se tiče pravila o mobitelima, djeci je najprihvatljivije nošenje mobitela uz zabranu korištenja tijekom nastave, dok se potpunoj zabrani nošenja protive, osobito najmlađi i najstariji učenici.

Zaključno, rezultati upućuju na hitnu potrebu za sustavnim mjerama javne politike koje će osnažiti digitalnu pismenost, potaknuti roditeljsku medijaciju i osigurati bolju podršku mentalnom zdravlju djece u digitalnom dobu.